

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Andra Kammaren. N:o 30.

Lördagen den 20 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att konsul *Axel Swartling*, som är opasslig (följder af influensa) för närvarande icke kan inställa sig vid Riksdagen, intygat Norrköping den 18 april 1895.

C. J. Emil Haglund,
Med. licentiat.

Att riksdagsmannen herr *J. E. Wikstén* lider af ett svårartadt *maglidande* och *icke utan fara* för sjukdomens förvärrande och men för sin helsa kan sköta några riksdagsgöromål, utan är i behof af 5 å 6 veckors frihet från allt arbete, intygat.

Stockholm den 18 april 1895.

Karl Kallenberg,
Legit. läkare.

§ 2.

Ordet lemnades härefter till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll, som yttrade: Herr talman, mine herrar! I en till chefen för finansdepartementet rigtad interpellation har herr Waldenström framställt följande spörsmål: "Hafva utkast till de målningar, hvarmed man dekorerat matsalen i den nya operakällaren, varit Kongl. Maj:t förelagda och af honom godkända? Om så icke är, ämnar då Kongl. Maj:t låta bero vid hvad som är gjordt eller vidtagna åtgärder för att få de anstötliga bilderna ersatta af andra?"

På den första af dessa frågor ber jag att få svara, att de af Kongl. Maj:t fastställda ritningar med beskrifning till det nya operahuset icke upptaga något förslag till dekorativa anordningar i operakällarens matsal samt att ej heller sedermera något förslag

till dylika anordningar och således ej heller utkast till de i fråga varande målningarna varit Kongl. Maj:t förelagda.

I sammanhang härmed anhåller jag att få nämna, att Kongl. Maj:t samtidigt med godkännande af upprättadt kontrakt med teaterbyggnadskonsortiet uppdrog åt en arkitekt att å kronans vägnar vara kontrollant öfver arbetets ordentliga utförande. I den instruktion, som för denne kontrollant utfärdades, ålades honom att öfvervaka, att byggnaden erhöll erforderlig soliditet och brandfrihet m. m., men någon anledning till att åt denne kontrollant uppdraga en öfvervakande verksamhet i sådant syfte, som nu är i fråga, lär icke hafva ansetts förefinnas.

De månatliga rapporter om byggnadsarbetets fortgång, som kontrollanten enligt sin instruktion haft att till chefen för finansdepartementet afgifva, innehålla beträffande ifrågavarande målningar ända till den dag, interpellationen afläts, icke annat eller mera än den i septemberrapporten sistlidet år förekommande uppgiften, att åt artisten Oscar Björck uppdragits att i olja utföra tio stycken målningar å matsalens väggfält.

I den rapport, som inkommit efter interpellationens framställande, yttrar kontrollanten med anledning af den kritik, målningarna blifvit underkastade, att han anser, att desamma ega konstnärligt värde och att han för sin del icke kan dela den uppfattning, att målningarna med fog kunna sägas vara för sedlighetskänslan sårande, men väl att ämnet kunnat vara lyckligare valdt.

Vidare säger kontrollanten, att, då i beskrifningen till operabyggnaden icke finnes något nämndt om den inre dekorativa anordningen och dermed sammanhängande konstmålningar, han icke ansett sig berättigad ingripa i valet af ämne, då teaterbyggnadskonsortiet i detta fall lemnat fria händer åt en af landets mest framstående konstnärer, och kontrollanten dessutom ej varit i tillfälle att yttra sig före beslutets fattande om detta uppdrag. Detta hvad beträffar den första frågan.

Hvad derefter angår den andra af de uti interpellationen framställda frågorna, eller hvilka åtgärder Kongl. Maj:t kommer att i saken vidtaga, så kan jag, då ärendet icke varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, naturligtvis icke derom yttra mig, men då olämpligheten att på sätt som nu skett dekorera operakällarens matsal blifvit här framhållen, så hyser jag den förhoppning, att en ändring i det påpekade förhållandet snarast möjligt skall komma att vidtagas, och skall jag för min del i alla händelser icke underlåta att åt saken egna min uppmärksamhet.

Herr Waldenström anförde: På samma gång som jag beklagar, att icke ett positivt ord från regeringens sida kunnat uttalas i denna sak vid detta tillfälle, skall jag be att å andra sidan få uttrycka min tacksamhet till herr statsrådet för den uppfattning, som han för sin del uttalat, och det löfte han gifvit angående de åtgärder, han ämnar vidtaga för att få de olämpliga målningarna ersatta af andra. Derjemte skall jag tillåta mig att taga upp

kammarens tid något litet för att yttra några ord i den omhandlade saken.

Då operakonsortiet hänsköt frågan om de ifrågavarande taflornas såväl konstnärliga som moraliska värde till fria konsternas akademi, så är den första slutsats, som deraf kan dragas, den, att konsortiet ansåg detta värde ganska tvifvelaktigt. Som herrarne veta, består konsortiet af personer, som höra till de mest framstående i vårt samhälle; och de hafva allesammans goda förut-sättningar för att på ett bestämdt sätt uttala sig om taflornas värde, i fall det icke vore tvifvel underkastadt.

Att teaterkonsortiet öfverlemnadt besvarandet af frågan om målningarnas *moraliska* värde åt fria konsternas akademi i stället för att vända sig till andra korporationer här i samhället, hvilkas ord kunnat tillmätas större vikt i en sådan fråga än ett uttalande från fria konsternas akademi, som väl aldrig varit ämnadt att vara högsta sededomare i vårt land, det må med skäl väcka förundran.

För öfrigt skall jag be att få nämna, att jag visserligen icke står allena i mitt omdöme om taflorna. I Stockholm liksom annorstädes i vårt land har det lifligaste intresse i frågan uttalats från många håll. Så t. ex. har Stockholms prestsällskap, såsom herrarne känna, vid ett möte i förgår uttalat en bestämd protest mot dessa målningar från sedlig och religiöst-kristlig ståndpunkt. Kristliga föreningens af unge män styrelse hade ett sammanträde härom dagen, då den förklarade sig "öfvertygad, att målningar, anbragta såsom dekoration i en i viss mån officiell lokal, öfva ett stort inflytande på den allmänna uppfattningen af hvad som är anständigt, och ansåg sig därför böra såsom sin åsigt uttala, att somliga af dessa målningar äro sådana, att de sära anständigheten och utöfva ett i moraliskt afseende skadligt inflytande på unge män."

Bortåt två hundra af detta samhälles qvinnor, och bland dem många framstående namn, hafva äfven uttalat sin protest och öfverlemnadt en skrifvelse till statsrådet om saken. Slutligen skall jag be att få anföra ett yttrande från en tidningsman, som ingalunda är känd för pryderi. Det är Smålandspostens Sigurd. Han säger: "Nu har herr Waldenström genom att frambära en interpellation i Riksdagen angående osedliga målningar i ett af staten understödt hus, i den nya stockholmsoperans matsal, gjort sig till föremål för den religions- och sedlighetslösa pressens och den i utsväfningar lefvande, varietédyrkande delens af "det glada Stockholm" hat och hån. Men på *intet* af sina förra stridsfält har han väl så afgjordt enhälligt haft allt hyggligt och hederligt folk i Sveriges land med sig, som här."

Det kan visserligen synas mindre ändamålsenligt, att jag blandar mig i frågan om målningars konstnärliga värde. Men hvar och en af herrarne känner till historien om "kejsarens nya kläder". De, som sydde dessa kläder, voro stora konstnärer, åtminstone i konsten att duperera allmänheten. De hofmän, som icke visste, i huru starka ord de skulle uttala sin beundran öfver kejsarens kläder — de voro också konstskännare, och det var ett

barn, som intet anseende hade såsom konstkännare, som måste upplysa allmänheten om, att kejsaren var naken: *först då såg man det.*

Ofta händer, att fackmän och lekmän på hvarje område komma i strid med hvarandra, och det är då ej sällan lekmännens sunda förnuft, som måste rädda situationen, när fackmännen dragit vagnen ned i diket på ena eller andra sidan om vägen.

Jag skall icke vidare yttra mig om denna sak, utan endast till slut, med anledning af herr statsrådets ord, uttala en förhoppning, att när den dag kommer, att stora operasalen skall dekoreras, Kongl. Maj:t då måtte se till, att det icke blir våra moderna konstnärer tillåtet att vanpryda dess väggar med smutsiga bilder i plankstrykerimanér.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad.

§ 3.

Jemlikt förut fattadt beslut företogs nu till behandling lagutskottets utlåtande n:o 26, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Genom en den 18 sistlidne januari aflåten proposition, n:o 28, som till lagutskottet hänvisats, hade Kongl. Maj:t, under återopande af ett propositionen bifogadt utdrag af protokollet öfver landt-försvarsärenden, föreslagit Riksdagen att antaga förslag till

1:o) lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof; samt

2:o) lag angående skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Utskottet hemställde emellertid, att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition icke kunnat oförändrad bifallas, ville för sin del antaga inom utskottet uppgjorda förslag *dels* till lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof och *dels* till lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot.

Sedan kammaren till en början, med bifall till derom af herr talmannen gjord hemställan, beslutat, att ifrågavarande lagförslag skulle hvart för sig föredragas paragrafvis i nummerföljd och der-efter förslagens rubriker samt sist utskottets hemställan, yttrade

Herr talmannen vidare: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att, derest någon eller några af lagförslagets para-grafer blifva till utskottets förnyade behandling återförvisade,

utskottet må ega rätt att jemväl i andra paragrafer, som med de återremitterade ega sammanhang, föreslå ändringar.

Jemväl denna herr talmannens hemställan bifölls.

Enligt den beslutade föredragningsordningen föredrogs nu först § 1 af utskottets förslag till *Lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.*

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.

Denna paragraf godkändes.

För § 2 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1. Genom requisition må anskaffas eller tagas i anspråk:

a) kvarter för trupper med befäl och vederlikar samt för andra, som äro vid krigsmagten anstälde eller för dess räkning använde; stallrum för hästar och slagtdjur äfvensom plats under tak i befintliga byggnader för materiel och andra effekter;

b) mat i kvarteren för *den i a) omförmälda* personal samt foder åt hästar och slagtdjur;

c) fartyg, båtar och andra farkoster, med eller utan *bemannning och materiel*;

d) anspann, med eller utan fordon och *formän*;

e) vägvisare, budbärare, arbetsmanskaf, materialier, verktyg och redskap för tillfälliga för krigsändamål erforderliga väg-, bro-, befästmings- och andra arbeten jemte till sådana arbeten nödig mark samt byggnader och verkstäder;

f) proviant och foder jemväl under andra förhållanden, än de i b) afsedda, äfvensom slagtdjur;

g) bränsle och lägerhalm för trupper i kvarter, läger eller bivack;

h) stenkol äfvensom tåg- och trävirke samt andra för utrustning af krigsfartyg erforderliga materialier;

i) vård hos befolkningen för sjuke och sårade menniskor och hästar;

k) annat, som kan behöfva undantagsvis genom requisition anskaffas, såsom beväpnings- och utrustningspersedlar, läkemedel och förbandsmaterialier, äfvensom till biträde erforderlig personal.

2. Genom requisition må ock tagas i anspråk: jernvägar och andra transportmedel, kanaler och slussverk, telegraf- och telefoninrättningar, jemte till sådan anläggning hörande personal och materiel;

3. *Vederbörande kommun ansvarar för utgörande af requisition, som i mom. 1 afses, så framt icke requisition enligt § 4 mom. 2 ställes omedelbart till den, som skall densamma fullgöra; och eger kommunen sjelf besluta rörande sättet och ordningen för fördelningen af det requirerade.*

4. *Requisition må icke omfatta annat än hvad som finnes att tillgå hos den, som skall requisitionen utgöra.*

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtns behof.
(Forts.)

I afgifven reservation hade herrar *Kardell*, *Anderson* i Tenhult, *Petersson* i Brystorp, *Näslund*, *Svensson* från Karlskrona och *Lundström* hemställt, att mom. 4 af förestående paragraf måtte erhålla följande lydelse:

“Requisition må icke omfatta annat än hvad som finnes att tillgå hos den, som skall requisitionen utgöra, ej heller sådant, som för dennes behof är oundgängligen nödvändigt.”

Efter uppläsande af paragrafen anförde:

Herr *Kardell*: Herr talman! I mom. 4 af § 2 hafva åtskilliga utskottets ledamöter från denna kammare, bland dem äfven jag, afgifvit en reservation. I denna hafva vi yrkat, att till detta mom. 4 måtte laggas en sats af följande ordalydelse: “Requisition må icke omfatta annat än hvad som finnes att tillgå hos den, som skall requisitionen utgöra, ej heller sådant, som för dennes behof är oundgängligen nödvändigt.”

Vi hafva ansett, att detta tillägg bör göras, på den grund att om momentet får stå kvar med den ordalydelse, som det fått af utskottet, nemligen: “Requisition må icke omfatta annat än hvad som finnes att tillgå hos den, som skall requisitionen utgöra”, så eger reqvirenten rättighet att hos den, som skall requisitionen utgöra, uttaga allt, som hos honom finnes. Det kan ju inträffa, att en reqvirent skall med detta moment i handen kunna anse sig befogad att t. ex. uttaga från en bonde hans utsädeskorn eller från en torpare hans enda ko. Detta vore väl att lemna vederbörande myndigheter en allt för stor magt, hvarför ett tillägg af det innehåll, som af oss reserveranter föreslagits, är af behöfvat påkalladt.

Jag inser visserligen mycket väl svårigheten, för att icke säga omöjligheten att i en lag bestämma och precisera, huru mycket som skall i hvarje särskildt fall lemnas kvar. Det är icke sagdt, att det behöfver vara lika mycket vid alla tillfällen. Kontrollen måste man öfverlemnas åt vederbörande reqvirents samvete, mensklighetskänsla och pligtkänsla. Men det är i alla fall nödvändigt, att ett sådant tillägg finnes. Det pålägger visserligen i det hela reqvirenten allenast ett moraliskt band, men jag tviflar på, att han skall våga sätta sig öfver det. Och om genom hans förvållande någon bevisligen bringas i nöd och elände, så kan äfven juridiskt ansvar följa.

Vi hafva ingalunda afgifvit denna reservation af misstro mot våra officerare. Tvärtom anse vi dessa vara lika utmärkta genom mensklighetskänsla som andra klasser af medborgare. Men undantag kunna dock gifvas, och man kan aldrig vara för försigtig. Det är på denna grund, som jag härmed ber att få yrka bifall till den af oss afgifna reservationen.

Häruti instämde herrar *Svensson* från Karlskrona, *Anderson* i Hasselbol, *Bromée*, *Nordin* i Hamnerdal, *Walter*, *Lundström*, *Eriksson* i Elgered, *Norman* och *Jansson* i Taberg.

Herr Bäckgren yttrade: Herr talman! Ehuru 74 § regeringsformen lemnar Kongl. Maj:ts rätt att vid krigstillfälle af den enskilde fordra förnödenheter och tjänstbarheter, som må vara att i orten tillgå, så har dock denna grundlagsparagraf ett för den enskilda eganderätten något skyddande tillägg, då det i slutet af paragrafen heter: "hvilka icke på annat sätt kunna med tillräcklig skyndsamhet tillgodoses". Här förutsättes således tydligen, att det är Kongl. Maj:ts oafvisliga skyldighet att först söka på frivillighetens väg anskaffa hvad som för krigshären är oundgängligen nödvändigt, innan den enskildes lagliga rätt kränkes och våldföres.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra revisioner för krigsmagten behof.
(Forts.)

Sedan utskottet uti betänkandets första paragraf omnämnt grundlagens innehåll i ämnet, letar man förgäfvets i betänkandets öfriga paragrafer efter ett enda ord, som kan antyda, att detta viktiga innehåll i slutet utaf 74:de paragrafen regeringsformen icke helt och hållet har fallit det högt ärade lagutskottet ur minnet.

I forna tider med trögare och långsammare kommunikationer kunde ju en lag sådan som denna hafva något skäl för sig, men i våra dagar, då farvattnen genomkorsas af ångbåtar och andra farkoster och landtrafiken besörjes af hundratals jernvägståg dagligen, då bör det icke vara omöjligt för en krigshär, om den har pengar, om förmåga och duglighet finnes hos vederbörande, att på frivillighetens väg anskaffa det hufvudsakligaste af hvad den behöfver. Jag kan mycket väl tänka mig det beqväma uti att endast behöfva requirera, så länge något finnes att tillgå, men jag kan också föreställa mig den enskildes utblottade, olyckliga och tröstlösa belägenhet, då han ser sig beröfvad allt hvad han eger med undantag af det nakna sofrummet och den tomma sängen, hvilket är det enda, som utskottet uti 5:te paragrafen förutsätter icke kan tagas ifrån honom. När utskottet haft hjerta att tillstyrka, att den enskilde må af egna landsmän lagligen utblottas på allt hvad han eger, då hade utskottet gerna kunnat låta äfven den tomma sängen och det nakna sofrummet följa med. För min del kan jag icke vara med om en lag, som gifver regeringen rätt att framtaga den enskilde hela hans egendom, och detta till ett pris, vid hvars bestämmande han med endast en tredjedels röst är i tillfälle att bevaka sin rätt rörande sin enskilda lagliga och välfångna egendom.

Kommer denna lag till stånd, kan den oförvitlige, hederlige och rättskaffens samhällsmedlemmen råka i en sämre ställning än t. ex. den, mot hvilken den stränga utskökningslagen skall tillämpas. Denna lag har åtminstone något förbarmande, men så icke här. Tvingas den enskilde genom expropriationslagen att afstå något af sin egendom, så söker ju äfven denna lag att med ett lämpligt pris godtgöra intrånget i eganderätten, men så är icke förhållandet här med undantag af matvaror och foder, hvilka skola betalas med 25 procent förhöjning utöfver det pris markegångstaxan upp-tager. Dervid är dock att märka, att hvad lagutskottet i det hänseendet föreslagit icke tillkommit af något förbarmande med

Om lag angående skyldigheten för konnumer och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behöf.
(Forts.)

den enskilde eller någon respekt för den enskilda eganderätten utan därför att utskottet ansett, att vid krigstillfällen dylika varor möjligen komma att stiga i pris.

Herr talman, då jag för min del icke anser, att det nu är hvarken nödvändigt eller behöfligt att antaga denna, som reservanternas antydt, omenskliga lag, så skall jag be att få yrka afslag å densamma, under antagande, att, om den vid ett annat tillfälle framkommer till Riksdagen, den då må vara kladd i något menskligare kläder och icke i denna röfvaredrägt.

Herr von Krusenstjerna: Det af reservanternas här föreslagna tillägg till mom. 4 i § 2 förefaller ju att vara ganska oskyldigt, och det har ju tillkommit, såsom reservanternas säga, i det vackra syftet att erinra reqvirenten om hans förpligtelser att iakttaga mensklighetens bud.

Jag anser mig dock böra angifva anledningen, hvarför utskottsmajoriteten icke ansett sig kunna förorda ett sådant tillägg. Denna anledning var hufvudsakligen det föreslagna tilläggets obestämdhet. Ty, mine herrar, hvad menas med dessa orden: oundgängligen nödvändigt? Dessa ord kunna ju blifva föremål för de mest olika tolkningar, och uppenbart är att hos den, som skall fullgöra requisitionen, alltid finnes en gifven tendens att finna så mycket som möjligt vara för honom oundgängligen nödvändigt.

Hvad reservanternas yttrat derom, att det skulle blifva beroende på reqvirentens subjektiva omdöme att bestämma hvad som skall uttagas, förbättrar efter min uppfattning sannerligen icke saken. Ty då kommer helt naturligt hos den, hos hvilken requisitionen egt rum, den uppfattningen att göra sig gällande, att han varit föremål för godtycke och veld; och då han ser lagen tillämpas i ena fallet olika mot i ett annat, så kommer detta att leda till tvister och ständiga skadeersättningsanspråk efteråt.

Det är dessa omständigheter, som utskottet ansett utgöra hinder mot att antaga en så helt och hållet obestämd föreskrift, som den af reservanternas ifrågasatta. Bättre hade då, enligt min uppfattning, varit att, i likhet med hvad som finnes föreskrifvet i åtminstone en främmande requisitionslag, antaga ett bestämdt stadgande, t. ex. att så eller så många dagars föda eller foder för så eller så lång tid icke skulle få tagas i anspråk vid requisitionen. Men man fann svårigheter möta för att kunna komma till några exakta siffror i det fallet, och då måste pluraliteten öfvergifva hvarje tanke på att införa någon som helst föreskrift i förevarande afseende.

Jag ber för öfrigt kammaren hafva för ögonen, att hela denna lag är en nödfallsåtgärd, som staten måste tillgripa för att främja sina högre ändamål, för hvilka den enskildes intresse då måste vika. Denna åtgärd är närmast jemförlig med ett expropriationsförfarande enligt expropriationslagen, och der hjälper icke någon invändning derom, att den fastighet eller egendom, om hvars inlösen är fråga, skulle vara för egaren oundgängligen nödvändig.

Dessutom utgår ju föreliggande lagförslag från den synpunkten, att full ersättning skall gifvas för hvad som tages.

Jag anser emellertid ingalunda, att det skulle vara till någon objektiv skada för hela lagen, om ett sådant tillägg gjordes, som det reservanternas föreslagit och till hvilket herr Kardell redan yrkat bifall; men jag har velat härmed angifva skälen, hvarför utskottets pluralitet icke kunnat ingå derpå.

Hvad åter angår det yrkande, som gjordes af den siste talaren, så går det ut på att kullkasta hela lagen. Det synes mig, att man om detta yrkande i fullaste mening kan säga, att det nu har kommit för sent. För sent, såsom framställt vid behandlingen af § 2, sedan vi väl antagit § 1, och framför allt för sent, därför att Riksdagen redan år 1894, då den antog en ändrad lydelse af 74 § regeringsformen och hvilken § jag icke behöfver uppläsa då den torde vara för herrarne känd, derigenom på det mest högtidliga sätt eller genom ett grundlagsstadgande beslutit åliggande för svenska folket att åtaga sig requisitionsskyldighet. Vid sådant förhållande är ju antagandet af de af Kongl. Maj:t nu framlagda lagförslag, som till sitt innehåll i det allra närmaste öfverensstämma med de förslag, som redan blifvit en gång Riksdagen förelagda och voro för densamma kända, när Riksdagen fattade sitt beslut om berörda ändring i regeringsformen, antagandet af detta förslag är, säger jag, endast ett nödvändigt korollarium till hvad som en gång redan är beslutadt. Men antagandet innebär något ännu mera. Lagarnes syfte är att vid fullgörande af dessa requisitioner stadga laga former för hvad som bör utgöras i stället för öfvervåld och godtycke samt vidare att klargöra rättigheter för dem, som äro föremål för requisitionen, att utfå ersättning. Mig synes att, när man en gång slagit fast principen att befolkningen skall vara underkastad requisition, det under sådana förhållanden medför en ren fördel att sådana lagar finnas. Under fredstid komma dessa lagar icke att medföra någon ökad börda, och kommer kriget så har man genom att införa lagstadgade former för krigsgårders uttagande, gjort hvad man kunnat för att lindra de bördor, som kriget förer med sig. För öfrigt är väl ingen i denna kammare nog naiv att tro, att om det blir krig — och för sådana krig, för hvilka denna requisitionslag är tillämplig äro med den ordalydelse, som 74 § regeringsformen har, alla requisitionsåtgärder omgärdade med så starka konstitutionella garantier, att man kan vara trygg för att det icke kan komma i fråga att tillämpa lagen vid andra tillfällen än då det gäller att värna vår neutralitet eller vid krig, som föras inom vårt eget land — då, säger jag, kan väl ingen vara nog naiv att tro att vi kunna slippa ifrån att underkasta oss dylika requisitioner. Ty, först och främst är det fienden, som tager hvad han behöfver helt och hållet, utan allt afseende å hvilka lagar vi må hafva skrifvit och, hvad våra egna försvarare beträffar, så är det alldeles nödvändigt att de måste, för att kunna utföra ett försvarskrig, anlita requisitionsåtgärder, dessa må nu vara bestämda genom lag eller icke.

Jag upprepar ännu en gång att requisitioner för krigsbehof kunna vi icke slippa ifrån och att det vid sådant förhållande är

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.).

Om lag angående skyldighet för konmuner och enskilda att fullgöra rekviritioner för krigsmagtens behof. (Forts.).

bättre att hafva lagstadgade former, hvilka göra dessa rekviritioner så billiga och lindriga, som möjligt. Tills vidare och innan jag fått höra huruvida något annat yrkande framställes, än det som afsett ifrågavarande tillägg till mom. 4 i § 2, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till hela paragrafen oförändrad.

Herr Bäckgren: Sedan genom herr vice ordförandens i lagutskottet anförande min uppmärksamhet blifvit fäst vid, att det vore oegentligt att nu yrka afslag å betänkandet i dess helhet, skall jag be att få återtaga mitt nyss gjorda yrkande och i stället yrka afslag å 2 § af utskottets förslag.

Herr Danielson: I likhet med lagutskottets vice ordförande tror jag verkligen, att denna lag är mycket lämplig, ty den är, som herrarne nyss hörde, endast ett reglementerande af eller ett försök att gifva laga former åt förhållanden, som annars skulle gestalta sig vida hårdare.

Hvad reservanternas förslag angår, tycker jag, att det icke är fullt tydligt. Jag skulle därför hellre önska, att denna punkt blefve till utskottet återremitterad, ty i reservationen står endast, att den som skall utgöra rekviritionen, ej får fräntagas "sådant, som för hans behof är oundgängligen nödvändigt"; men huru skall man kunna bestämma, hvad detta är, om det icke finnes tydligare föreskrifter derom. Här har sagts, att till det oundgängligen nödvändiga borde räknas utsäde för jordbrukaren o. s. v. Ja, det är just det jag tror, att denna lag egentligen kommer att drabba jordbrukarne. Det är då klart, att om sådana rekviritioner i allmänhet skulle utkrävas af jordbrukaren på sådant sätt att man finge taga deras utsäde, deras dragare och deras fordon i sådan omfattning, att icke någonting blefve kvar, så att de icke kunde beså eller häfda jorden eller med sina fordon forsla hem sin skörd, så skulle ett sådant tillvägagående med skäl kunna anses alldeles för hårdt, och det är icke heller behöfligt med det syfte, som i 74 § regeringsformen uttryckes.

Jag tror därför, att det är nödvändigt att återremittera betänkandet i denna punkt för att erhålla en annan formulering.

Det har nu sagts, att den, som lemnar varor, erhåller full ersättning. Men detta är endast för sjelfva varorna; för den skada, som drabbar jordbrukaren, derigenom att han icke kan beså eller häfda sin jord, får han ingen ersättning. Förhållanden finnas dock, som göra, att denna förlust kan blifva rent af ruinerande.

Jag tror därför, att det vore skäl att söka få en formulering, som är så tydlig, att man kan komma dit man egentligen syftar med detta moment. Jag hemställer därför till kammaren, om det icke vore klokt att återremittera detta moment i syfte af bifall till reservanternas förslag, men med förtydligande af detsamma så mycket som möjligt. Jag har hört, att Första Kammaren icke skulle vara ovillig att göra på samma sätt — åtminstone hafva flere af dess ledamöter, med hvilka jag talat, varit med derom —

och det kan då hända, att man kunde få en bestämmelse, som komme att innehålla detsamma som reservanterna afsett, men på ett tydligare sätt.

Jag ber, herr talman, att i nu angifna syfte få yrka återremiss af nu ifrågakvarande paragraf.

Herrar Jönsson i Gammalstorp, Hammarström och Sälling instämde häruti.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagts behof.
(Forts.).

Herr Svensson från Karlskrona: Jag ber att få instämma i yrkandet om återremiss, ty det torde nog vara möjligt att finna lyckligare uttryck, än vi reservanter föreslagit.

Men på samma gång, som jag gör detta yrkande, skall jag be att få framställa en anmärkning mot mom. 1: c), i syfte att, derest kammaren besluter att återremittera paragrafen, äfven detta moment må komma att ändras i af mig angifven riktning. Det är endast ett enda ord, som jag tror, att det är nödvändigt att ändra. Der står nemligen "fartyg, båtar och andra farkoster, med eller utan bemanning och materiel". Jag tror, att det vore skäl att utbyta ordet "materiel" mot ordet "inventarier", ett uttryck, som allmänt begagnas om tillbehör till fartyg.

Är det så, att paragrafen kommer att återremitteras, skall jag be att få göra yrkande, att ordet materiel må få utbytas mot ordet inventarier.

Herr Kardell: För min del anser jag, att en återremiss icke egentligen kan tjena någonting till.

Om ett tillägg skall göras, såsom man önskar, och äfven vi föreslagit, så måste det få ett obestämdt innehåll. Man kan omöjligt närmare bestämma allt det, som vid olika tillfällen kan behöfva undantagas. Det torde därför vara klokast att öfverlemnna tillämpningen i hvarje särskildt fall åt de myndigheter, som hafva att göra requisition. Det är emellertid i hvarje händelse bättre, att det finnes ett sådant tillägg, än att det icke finnes.

Lagutskottets vice ordförande förklarade, att ett sådant tillägg, som det vi föreslagit, i verkligheten icke skulle komma att gagna, att det skulle blifva af noll och intet värde. Jag kan icke dela den uppfattningen, ty det är dock gifvet, att man icke kan taga bort allting, om det tillägget finnes, hvilket man deremot kan, om det icke finnes.

Men om ett tillägg skall finnas, så är det såsom jag redan sagt, min bestämda åsigt, att det måste vara af ett allmänt och obestämdt innehåll.

Jag slutar med att än en gång framhålla min åsigt, att en återremiss ej skulle gagna till någonting.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o godkännande af ifrågakvarande paragraf med den lydelse som af utskottet föreslagits; 2:o godkännande af densamma med den af reservanterne föreslagna lydelse; 3:o afslag; och 4:o återremiss. Herr

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.).

talmannen gaf propositioner å hvart och ett af dessa yrkanden i nu nämnd ordning och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapropositionen, ånyo hvart och ett af de återstående yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till reservanternas förslag, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Då emellertid votering äskades jemväl i fråga om kontrapropositionen, blef nu, sedan till kontraproposition i denna votering antagits yrkandet på återremiss, först uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets förslag till lydelse af § 2 i föreliggande förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof antager yrkandet om bifall till den vid utskottets betänkande af Herr Kardell m. fl. afgifna reservation, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om återremiss till lagutskottet af förevarande paragraf.

I denna första votering röstade 91 ledamöter ja men 123 nej; och erhöll i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller lagutskottets förslag till lydelse af § 2 i föreliggande förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat att till lagutskottet återremittera omförmälda paragraf.

Denna senare votering utföll med 47 ja mot 169 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§§ 3 och 4

Godkändes.

§ 5 var af följande lydelse:

1. Qvarter lemnas:
för tågande trupper och militärtransporter,
för till ortens försvar eller eljest derinom förlagda trupper
och militära anstalter.
2. Qvarter lemnas i mån af utrymme i tillgängliga hus och
byggnader å all egendom såväl i stad som på landet; dock äro
invånarne ej skyldige att lemna de rum och sängar, der de vanligen
hafva sitt nattläger.
3. Qvarter för människor, stallrum för hästar och slagtdjur
samt, i mån af behof, plats under tak för materiel och andra effekter
lemnas utan betalning.
4. Mat, som lemnas i kvarteren, skall vara efter ortens sed
och ersättes, likasom i kvarteren lemnadt foder, efter det pris
markegångstaxan upptager *med tjugufem procent förhöjning derutöfver*.
5. I öfrigt lända i fråga om qvarter gällande inqvarterings-
ordningar och författningar om truppers och persedlars fortskaf-
fande i tillämpliga delar till efterrättelse; skolande dock, vid be-
hof af trängre inqvartering än i vederbörliga inqvarteringsordningar
är föreskrifvet, en hvar af krigsmagten åtnöjas med det utrymme,
som kan lemnas.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagten behof.
(Forts.)

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Bengtsson i Gullåkra: Huru svårt det än kan kännas för den enskilde att ikläda sig sådana förpligtelser, som föreliggande lagförslag föreskrifver, torde detta dock enligt min fulla öfvertygelse vara ett nödvändigt ondt, som man alltså måste underkasta sig; ty det skall naturligtvis i alla fall blifva till förmån för allmänheten, att en sådan lag finnes. Det är nemligen bättre att hafva en lag, äfven om den är bristfällig, än att alls icke hafva någon. Men å andra sidan anser jag, att, då man skrifver en lag, som ålägger allmänheten vissa skyldigheters fullgörande uppå requisition, man icke bör affatta lagen på sådant sätt, att man omöjliggör för allmänheten att fullgöra det som fordras. I nu förevarande § 5 finnas åtskilliga bestämmelser, som jag anser borde ändras. I mom. 2 säges sålunda, att qvarter skall lemnas i mån af utrymme i tillgängliga hus och byggnader å all egendom såväl i stad som på landet; dock äro invånarne ej skyldiga att lemna de rum och sängar, der de vanligen hafva sitt nattläger. Här har man således fritagit invånarne från skyldigheten att lemna de rum och sängar, der de vanligen hafva sitt nattläger, och de inqvarterade kunna sålunda få nöja sig med att ligga på golfvet. Deremot har icke gjorts något undantag, som fritager jordbrukaren från skyldigheten att ur sina stallar uttaga eller bortflytta egna kreatur för att lemna plats åt härens. Om nu en requisition skulle göras i den omfattning, att man inkräktar alla husen för arméns behof, så blefve följdén, att jordbrukaren nödgades ur stall och ladugård uttaga sina egna kreatur för att i stället där inlogera arméns hä-

Om lag angående skylldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekviritioner för krigsmagtens behöf.
(Forts.)

star, slagtdjur och materiel. Men om det fölle vederbörande in, att från ladugården köra ut min boskapsbesättning, så kunde jag ju icke sköta min ladugård såsom förut, och huru skulle jag då kunna fullgöra den proviantering af manskapet, som åläggas mig?

Jag tror sålunda, att man äfven bör stadga ett undantag, angående inqvartering af hästar och slagtdjur nemligen så, att jordbrukaren finge behålla nödigt utrymme för sina egna djur. Det är ju också lika lätt för hären att insätta sina hästar och sin tross i en loge, som det är för mig att låta utrymma stallet och ladugården för att härens hästar där skola få plats. Detta synes mig icke heller böra möta något motstånd från den sidan, der man nu vill bereda hären så många förmåner som möjligt.

Vidare säges i mom 4, att lemnad mat och foder skall ersättas efter markegångspris med 25 procents förhöjning derutöfver. Det är nog sant, att 25 procents förhöjning af värdet icke är så litet; men man bör komma ihåg att, när markegångstaxan bestämmes, det icke sker med tanke på krigstillstånd, och när sådant tillstånd inträder, ökas priset på förnödenheter enormt, så att det kan mycket väl hända, att man äfven med dessa 25 procent förhöjning icke kommer upp till det då gällande eller normala priset. Jag anser således, att man mycket väl kunde stadga, att rekvirerade och levererade varor skulle ersättas efter markegångspriset med 50 procents förhöjning derutöfver. Dock vill jag nu icke framställa något särskildt yrkande i detta hänseende.

Jag anser emellertid bäst att återremittera äfven denna § 5 i det nu af mig angifna syfte, så mycket hellre som kammaren redan återremitterat § 2, och anhåller jag sålunda om proposition på återremiss af den nu förevarande paragrafen.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Elgered och *Olsson* i Ornakärr.

Herr Ivar Månsson yttrade: Äfven jag ber att få instämma med den föregående talaren. Jag begärde ordet för att uttala ungefär samma åsigt som han nyss framhållit. Jag har också särskildt fäst mig vid den omständigheten, att man enligt föreliggande lagförslag skulle vara skyldig lemna ifrån sig allt stallutrymme. Detta synes mig vara en orimlig och onödig begäran. Det vore väl alldeles tillräckligt, om man åt arméns hästar och materiel lemnade plats under tak. Det synes mig därför att bestämmelserna i mom. 3 borde stå i öfverensstämmelse med dem i mom. 2.

Jag anser sålunda äfven, att det vore lämpligt att återremittera denna § 5 likaväl som det skett med § 2, och jag tillåter mig därför att framställa ett sådant yrkande.

Herr Nilsson i Skärhus: Äfven jag ber att få yrka återremiss af denna § 5.

Om man närmare tänker sig in i hvad denna fråga galler, måste man ovilkorligen komma på ganska dystra tankar. Om ett

krig utbryter, komma endast vissa orter att drabbas af denna re-
 quisitionslag, medan andra orter deremot blefve fullständigt obe-
 rörda af densamma. Under ett krig skulle jordbrukaren sålunda
 i de orter, der kriget pågår, kunna tvingas att helt och hållet ut-
 rymma både ladugård och stall. Detta skulle icke blott medföra
 förluster för jordbrukaren utan äfven hafva ännu sorgligare föl-
 der. Man kan nemligen hafva kreatur som äro i det *tillstånd*, att
 de icke utan fara för lifvet kunna drifvas ut på marken. Den
 skada, som för somliga orter skulle kunna uppstå genom tilläm-
 pande af en dylik requisitionslag, kan jag icke beteckna som an-
 nat än fasaväckande. De tågande trupperna hafva deremot hästar,
 som äro härdade, derjemte väl dresserade, samt låta lätt handtera
 sig och äro försedda med varma filter, så att de torde icke ådraga
 sig någon skada, om de en eller annan natt måste ställas ute på
 marken.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
 (Forts.)

Jag anhåller alltså, att denna paragraf måtte återremitteras, så att lagutskottet får tillfälle att taga nödig hänsyn till de nu anförda förhållandena.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Här hafva vissa anmärkningar blifvit framställda mot den nu föredragna paragrafen, och det har påståtts, att man vid redigerandet af dess tredje och fjerde moment icke tagit tillräcklig hänsyn till befolkningens intressen. Utan att nu vilja söka vederlägga eller sätta mig emot hvad som blifvit yttradt, tillåter jag mig likväl bedja kammaren äfven tänka på *den opererande krigstyrkan och dess behof*. Det är ju mycket riktigt, att man måste se till *befolkningen* och dess intressen, men jag tror att man icke alltför ensidigt bör göra detta utan också tänka på huru *armén* har det. Jag vill då fästa uppmärksamheten derpå, att en armé, som ideligen får bivuakera, lider väsentlig skada, och att det är en utomordentlig fördel för denna armé, om dess personal och hästar kunna komma under tak en eller annan natt. Det är sant att, om paragrafen skulle följas efter ordalagen, den enskilde kunde riskera att hans egna hästar och kreatur någon gång icke finge tak öfver hufvudet för någon natt. Ja, detta vore ju visserligen mycket hårdt, men jag tror dock icke att man bestämdt kan påstå, att i följd häraf kreaturen komma att ovilkorligen förgås. Jag tror därför icke, att denna olägenhet är så väsentlig, att man för undvikande af densamma bör lemna ur sigte den mycket stora fördel armén skulle vinna, om dess personal och hästar åtminstone för ett och annat dygn kunde komma under tak. Jag har velat framhålla äfven den sidan af saken.

Hvad nu beträffar den föreslagna ersättningen för mat och foder, är det visserligen sant, att denna icke blifvit så högt beräknad, att derigenom uppoffringar för den enskilde med säkerhet skola förekommas, men jag vill å andra sidan fästa uppmärksamheten derpå, att staten i händelse af ett krig är utsatt för så oerhördt stora kostnader, att det ej synes befogadt, att den enskilde *då* så att säga passar på och ytterligare ökar desamma.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.)

Det är ju så, att om det är eldsvåda i ett hus och man hoppas kunna släcka den, så tager man om så erfordras för målets uppnående *allt* hvad man kan finna hos grannen. I krig är det armén, som är släckningsmanskaper, som alla behöfva hjälpa, så att målet nås. Denna synpunkt bör man också i denna fråga hafva för ögonen, så att man icke går för långt genom att se saken blott från *en* sida.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag fattade chefens för landtförvarsdepartementets yttrande nyss så, som om han trodde, att den anmärkning, som först framställdes af herr Bengtsson, företrädesvis var rigtad mot tredje och fjerde momenten. Det förstnämnda momentet lyder: "Quarter för menniskor, stallrum för hästar och slagtdjur samt, i mån af behof, plats under tak för materiel och andra effekter lemnas utan betalning". Och fjerde momentet innehåller bestämmelser om att ersättningen för mat och foder skall utgå "efter det pris markegångstaxan upptager med 25 procent förhöjning derutöfver." Herr Bengtssons erinran kunde alltså icke vara rigtad mot något af dessa moment. Men om jag fattade herr Bengtssons mening rätt, så afsåg han med sin anmärkning att till mom. 2 skulle göras ett tillägg af den beskaffenhet, att nödigt utrymme skulle lemnas åt egarens egna djur, och jag instämmer så mycket hellre i ett sådant yrkande, som jag icke kan dela chefens för landtförvarsdepartementet nyss uttalade mening, att det icke betyder så mycket, om egarens djur ett eller annat dygn få stå under bar himmel. Man kan sätta i fråga, huru det skulle gå med många af dessa djur, till exempel kvigor och kor som antingen äro mycket dragtiga eller nyss hafva kalrvat, och vid den tiden äro ytterst ömtåliga, om de under den kallare årstiden under flere dygn skulle stå under bar himmel. Den förlust, som derigenom skulle tillskyndas den enskilde, är lätt tänkbar. Då härtill kommer — hvad herr Bengtsson också redan betonat — att egaren till dessa djur vid omnämnda förhållanden blir urståndsatt att fullgöra de requisitioner i form af mjölk, smör, ost och dylikt, han är skyldig att fullgöra, derigenom att afkastningen af hans ladugård under tiden går förlorad, synes alla skäl tala för att vidtaga en förändring i det syfte herr Bengtsson påyrkat.

Jag instämmer således i herr Bengtssons yrkande om återremiss af den föredragna paragrafen i syfte att i paragrafens andra mom. införes en bestämmelse derom, att plats skall vara förbehållen i egarens hus och byggnader å egendomen åt egarens dyrbaraste och ömtåligaste djur.

Herr Svensson från Karlskrona: Jag ber blott att få fästa uppmärksamheten derpå, att då den andra paragrafen behandlades inom lagutskottet, framhölls just den af herr Bengtsson nu vidrörda synpunkten eller vådan af att egarens egna djur skulle komma att få vistas under bar himmel. Och då nu kammaren har återremitterat andra paragrafen i syfte att få ett tillägg i den rigtning som af reservanterna framhållits, är det att förmoda, att

utskottet kommer att taga i öfvervägande äfven den förändring i denna paragraf, som af herr Bengtsson ansetts erforderlig.

Jag anser därför, att den nu föredragna paragrafen ej för detta ändamål behöfver återremitteras, utan ber således att få yrka bifall till densamma.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Jag tror för min del icke, att kammaren bör hoppa på den uppfattning, som herr Svensson nu sökt göra gällande. Enligt min mening stå nemligen dessa båda paragrafer på så olika linier, att man omöjligen kan tänka sig, att ett tillägg till andra paragrafen kan råda bot för den brist, som vidlåder den femte. Derför bör kammaren enligt min tanke återremittera paragrafen i syfte att i ena eller andra momentet få den den der lilla inskränkningen gjord beträffande egarens behof af husutrymme för egna kreatur. Jag finner således intet skäl, att kammaren bör höra på det yrkande, som herr Svensson framställde, utan tror att kammaren i stället bör återremittera paragrafen.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Blott ett par ord till svar åt herr Svensson från Karlskrona. Han sade, att, då § 2 blifvit återremitterad, han ansåge det vara öfverflödigt att återremittera § 5. Men det är ju alldeles olika bestämmelser i dessa paragrafer. I den 2:dra paragrafen förekommer ingenting annat än en uppräknig af alla de föremål, som krigsmagten har rätt att requirera. Den 5:te paragrafen innehåller deremot bestämmelser om huru sådana requisitioner skola utgå, jemte pris och undantagsbestämmelser i öfrigt. Men detta är ju vidt skilda saker. Jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande på återremiss.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på godkännande af paragrafen och *dels* på återremiss; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den som bifaller lagutskottets förslag till lydelse af § 5 i föreliggande förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat att till lagutskottet återremittera nämnda paragraf.

Andra Kammarens Prot. 1895. N:o 30.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.)

Omröstningen visade 55 ja men 149 nej; och hade kammaren alltså beslutat att till lagutskottet återremittera den ifrågavarande paragrafen.

§§ 6 och 7.

Godkändes.

§ 8 lydte sålunda:

1. Då tomma eller obegagnade hus och byggnader, skogs- och hagmarker samt öppna, obrukade fält enligt denna lag användas för militära ändamål, lemnas ingen annan ersättning än för derå bevisligen uppkommen skada. För begagnandet af andra byggnader och annan mark lemnas ersättning icke allenast för sådan skada utan äfven, *der ej begagnandet skett för ändamål, hvarom i § 5 mom. 3 sägs, jemväl* för den för innehafvaren förlorade afkastning eller nytta.

2. Efter samma grunder utgår ersättning för *begagnandet af fartyg, båtar och andra farkoster.*

3. *Farkost*, som användes till försänkning eller likartadt ändamål, ersättes till fulla värdet.

I fråga härom anförde:

Herr Lilliehöök: Herr talman! Vid krigstillfällen, då denna lag skall tillämpas, torde det oftast inträffa, att fartyg och båtar till större om icke största delen komma att uppläggas och således i allmänhet befinnas vara tomma. Enligt mom. 2 i denna paragraf skall, då fartyg och båtar begagnas, ersättning utgå efter samma grunder som i paragrafens 1:sta moment är stadgad beträffande tomma hus, byggnader m. m., för hvilka ingen ersättning lemnas för begagnandet, utan endast för uppkommen skada. Jag tror således, att det ofta skulle komma att inträffa, att egaren till ett fartyg — det må nu vara ång- eller segelfartyg — komme att gå miste om all ersättning för begagnandet och att han endast inge åtnjuta ersättning för den skada, som kan uppstå under begagnandet, hvilket förefaller mig obilligt.

En annan sak, som jag också skall anhålla att få påpeka, är den, att sådana fartyg, som tagas i anspråk för krigsbruk, kunna råka ut för grundstötningar, att blifva skjutna i sank m. m., hvarför jag tror, att för bedömandet af den ersättning, som i så fall bör komma egaren till godo, det är nödvändigt, att i denna paragraf stadgas någonting om besigtning och värdering af desamma, innan de tagas i anspråk för krigsändamål.

På grund häraf anhåller jag, herr talman, att få yrka på återremiss af den nu föreliggande paragrafen.

Herr von Krusenstjerna: Anledningen till den i det kongl. förslaget förekommande bestämmelsen, att ersättning i vissa fall

icke skulle utgå för fartyg, är uppenbarligen den, att om fartyget är tomt eller obegagnadt, har egaren sjelf icke någon afkastning af detsamma, och då har man ansett, att det icke finnes något skäl, hvarför han, om fartyget tages i anspråk för krigsändamål, skulle åtnjuta afkastning för fartyget. Det är stadgadt, att om fartyget på något sätt lider någon skada, skall han hafva ersättning för densamma. Mig synes, och detta var också uppfattningen inom lagutskottet, att det icke är skäl att för fartyg införa andra bestämmelser om ersättning än för öfriga föremål, som i § 8 afses.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.)

Hvad talaren från Karlskrona yttrade om att besigtning af fartyg vore nödig — för den händelse de skulle sedermera skjutas i sank eller på annat sätt skadas eller förstöras — för att erhålla ersättning, så förmodar jag att dessa bestämmelser om besigtning och dylikt höra till sådana särskilda bestämmelser, hvilka icke böra hafva plats i sjelfva lagen, utan rörande hvilka det jemlikt § 13 i lagen tillkommer Kongl. Maj:t att meddela nödiga föreskrifter.

Jag tillåter mig att hemställa om bifall till den föredragna paragrafen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

§§ 9 och 10.

Godkändes.

§ 11 var så lydande:

1. För hvarje *landstingsområde äfvensom för stad, som ej i landsting deltagar*, skall finnas en kommission, med åliggande att upprätta taxa för requisitioner inom krigsskådeplats, att pröfva och bestämma fordringsbeloppen för inom *landstingsområdet* eller *staden* utgjorda requisitioner, der ersättning för dessa icke utgår efter behörigen fastställda taxor, samt i öfrigt handlägga sådana ärenden, som ega sammanhang med ersättning för utgjorda requisitioner eller för derunder uppkommen skada.

Kommissionen skall bestå af trenne ledamöter, nemligen en ledamot, tillika ordförande, vald af vederbörande landsting eller *stadsfullmäktige*, en intendenturtjensteman eller officer, utsedd af arméfördelningschefen (militärbefälhafvaren), samt en civil tjänsteman, tillika sekreterare, utsedd af Konungens befallningshafvande. *Landsting utser jemväl suppleant för den af landstinget valde ledamoten.*

2. *Ändring* i kommissionens beslut må hos Konungen sökas, i *enlighet med de närmare föreskrifter, som af Konungen meddelas.*

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af

Herr Svensson från Karlskrona, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening i fråga om sammansättningen af den föreslagna kommissionen och nu anförde: Herr talman, mine herrar! Såsom herrarne se af utskottsbetänkandet, har jag antecknat mig som

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmaktens behof.
(Forts.)

reservant beträffande denna paragraf, i fråga om sammansättningen af den kommission, som här omförmåles. Denna lag är af synnerligen ingripande natur för kommuners och enskildes eganderätt. Jag har därför ansett, att kommunernas förtroendemän borde hafva mera inflytande i kommissionen, än hvad detta förslag tillerkänner dem. Jag föreslog därför till en början i utskottet, att kommissionen borde bestå af 5 ledamöter, hvaraf 2 borde utses af vederbörande landsting, 1 af arméfördelningschefen eller militärbefälhafvaren samt 1 af Konungens befallningshafvande, och att dessa 4 borde utse den 5:te samt att, i händelse de icke kunde enas om denne, lottning skulle afgöra, hvilken som skulle blifva den 5:te. Detta förslag rönt emellertid motstånd inom utskottet, emedan man ansåg denna apparat vara för stor, men då jag af en utskottsledamot från Första Kammaren vann understöd för mitt förslag i så måtto, att han ansåg, att kommissionen borde vara sammansatt af 4 personer, hvaraf 2 utsedda af landstingen eller stadsfullmäktige, 1 af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och 1 af arméfördelningschefen samt att en af landstingsledamöterna skulle vara ordförande och att, i händelse lika röster för olika meningar skulle inom kommissionen förekomma, ordförandens röst skulle vara afgörande, så slöt jag mig till detta förslag och har reserverat mig i det syftet.

Som sagdt, jag tror, att denna fråga är af den beskaffenhet, att större inflytande bör inrymmas åt kommunernas förtroendemän, och att kommunernas intressen och de enskildes intressen böra så vidt möjligt tillgodoses. Jag vill visst icke, att dessa intressen skola tillgodoses på ett så ensidigt sätt, att staten i högre grad betungas än som är alldeles nödvändigt. Men å andra sidan har jag ansett, att denna fråga är af stor vikt, och har därför reserverat mig mot utskottets hemställan.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka återremiss af denna paragraf i det syfte, jag här framhållit.

Vidare yttrade:

Herr von Krusenstjerna: Reservanten erinrade derom, att en kommission med fem ledamöter vore en alltför stor apparat, och ansåg, att antalet ledamöter borde bestämmas till fyra. Enligt min tro blefve äfven detta en för stor apparat. Ätminstone ansågs det så inom utskottet, der man förmenade ett antal af tre ledamöter vara tillräckligt. Skälet var, att fyra ledamöter uti kommissionen skulle föranleda tidsutdrägt och alltför stora kostnader. Alltför stora kostnader, ty kommissionens ledamöter skulle naturligtvis resa omkring och uppskatta skadorna, och det är klart, att reseersättning och dylikt komme att gå till belopp, som man ansåg nödigt att icke öfver höfvan utsträcka.

Man har ett praktiskt exempel på att ett antal af tre medlemmar torde vara tillräckligt. Som kammarens ledamöter känna, tillsattes efter de större fälttjänstöfningarne en nämnd för att uppskatta de lidna skadorna. Denna nämnd utgöres af endast tre per-

soner, som för öfrigt förordnas af Konungens Befallningshafvande. Uti tillsättningen af denna nämnd hafva således, i motsats mot hvad här föreslagits, de rättsegande icke någon del. Emellertid har, enligt hvad inom utskottet upplystes, detta antal af tre ledamöter ansetts tillräckligt, och erfarenheten från detta håll har icke gifvit något skäl att öka antalet. Jag tillåter mig därför hemställa om bifall till lagutskottets förslag.

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.)

Herr Ivar Månsson: Herr talman, mine herrar! Som man finner, hysas i allmänhet här i kammaren varma sympatier för dessa requisitionslagar. Men för att dessa sympatier skola fortära och för att man framdeles skall känna sig böjd att gerna underkasta sig dessa lagar, är det gifvet, att man måste ställa så till, att de vinna så mycket förtroende som möjligt, ett förtroende, som jag tror vara nödigt, för så vidt de skola göra den verkan, som man med dem äsyftar. Det är med afseende härå, som jag tror det vara nödigt att gifva de ifrågavarande kommissionerna en sådan sammansättning, att folket deri finner en trygghet för att blifva rätt och rättvist behandladt, och jag tror för den skull, att reservanten har goda skäl för sin uppfattning.

Hvad åter kostnaden beträffar, tror jag att den omständigheten, huruvida det skall blifva fyra eller tre ledamöter uti kommissionen, så litet inverkar på denna fråga, att man på denna grund icke bör rygga tillbaka för reservantens förslag. Det gäller för ett landstingsområde eller ett län kostnaden för att hålla ännu en person i denna kommission. Jag tror verkligen, att denna kostnad är så obetydlig, att den icke förtjenar afseende i ett sådant fall som detta, och att man således icke bör draga sig för att gå in på detta förslag.

Mycket viktigare är det, enligt min uppfattning, att befolkningen hyser fullt förtroende för hvad denna kommission kommer att göra. Det är af dessa skäl, som jag innerligt vill ansluta mig till den af reservanten uttalade åsigten, icke allenast i afseende å denna paragraf, utan äfven i fråga om § 5 i lagen angående anskaffande af hästar och fordon. Der är nemligen förhållandet ungefär enahanda. Det är, efter hvad jag tror, nödigt att i båda dessa fall ställa så till, att det blir fullt förtroende för de män, som skola bedöma och afgöra dessa requisitioner och sätta pris på de reqvirerade varorna.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, ber jag att få instämma i reservantens yrkande på återremiss i det syfte, att den ifrågavarande kommissionen må komma att bestå af fyra ledamöter och att ordföranden må ha utslagsröst vid paria vota. Jag anhåller alltså om återremiss.

Herr *Persson* i Rinkaby instämde häruti.

Herr *Anderson* i Tenhult: Denna paragraf var föremål för mycken diskussion inom lagutskottet. Jag var en af dem, som ville, att antalet ledamöter skulle ökas från de föreslagna tre till

Om lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof.
(Forts.)

fem, på så sätt, att vederbörande landsting skulle välja två, arméfördelningschefen en, Konungens befallningshafvande en och desse fyra skulle utse den femte. Men att antalet skulle blifva fyra, var jag icke med om. I allt fall var motståndet från Första Kammarens ledamöters sida så starkt, att jag tror, att en återremiss i det angifna syftet blefve utan resultat. Det fästes inom utskottet uppmärksamhet derpå, att, om landstinget skulle välja två ledamöter, bland dem ordföranden, och ordföranden hade utslagsröst, de två öfriga icke skulle hafva någonting att säga. Det sades vidare, att om så blefve förhållandet, skulle aldrig mer än de två af landstinget valde behöfva komma tillstådes. Jag för min del har intet emot, att ärendet återförvisas till utskottet, men jag tror ej, att man skulle kunna vinna något dermed.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af paragrafen och *dels* på återremiss och fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Svensson från Karlskrona begärde emellertid votering, i följd hvaraf nu skedde uppsättning, justering och anslag af följande omröstningsproposition:

Den som bifaller lagutskottets förslag till lydelse af 11 § i föreliggande förslag till lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat att till lagutskottet återremittera nämnda paragraf.

Omröstningen utföll med 114 ja mot 81 nej; varande alltså paragrafen, sådan den af utskottet föreslagits, af kammaren godkänd.

Aterstående §§ 12—14 äfvensom rubriken till det nu genomgångna lagförslaget

Godkändes.

§ 4.

Herr talmannen lät uppläsa följande till kammaren ankomna protokollsutdrag:

Utdrag af protokollet, hållet hos Riksdagens Första Kammare den 20 april 1895.

S. d. upplästes följande till kammaren inkomna handling:

“Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 19 april 1895.

Förutvarande statsministern herr friherre Johan Gustaf Nils Samuel Åkerhielm till Margretelund hade aflemnadt fullmägt, utvisande att han vid riksdagsmannaval, som af Stockholms läns lands- ting blifvit den 18 innevarande april förrättadt, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Första Kammare för en tid af nio år från nämnda dag; och sedan berörda fullmägt funnits vara i föreskrif- ven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande full- mäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Första Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas för att hållas herr friherre Åkerhielm tillhanda.

In fidem

Albert Petersson.“

Detta protokoll lades till handlingarna hvarjemte beslöts att Andra Kammaren skulle genom protokollsutdrag underrättas om hvad sålunda förekommit.

Som ofvan.

Ur protokollet

A. von Krusenstjerna.

Härefter yttrade herr Talmannen: Af det nu upplästa proto- kollsutdraget torde kammaren finna, att herr friherre Åkerhielm, med begagnande af sin i riksdagsordningen medgifna rätt, inträdt i Första Kammaren samt i och med detsamma afträdt från den plats, han här i kammaren innehaft såsom representant för Södra Roslags domsaga. Behagar kammaren besluta, att skrifvelse må aflätas till Kongl. Maj:t med anmälan om den sålunda inträffade ledigheten i denna kammare?

Med bifall till den af herr talmannen sålunda gjorda hem- ställan, beslöt kammaren att till konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledighet; och blef ett i sådant af- seende på förhand uppsatt skrifvelseförslag, som nu upplästes, af kammaren godkänt.

§ 5.

Vidare och då genom friherre *G. Åkerhielms* i nästförestående paragraf omförmälda afgång från Andra Kammaren en plats bland

de af kammaren utsedde ledamöter i Riksdagens särskilda utskott n:o 1 blifvit ledig, beslöt kammaren att nästa onsdag den 24 denes företaga val af en ledamot i nämnda utskott i friherre Åkerhielms ställe.

§ 6.

Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagts ställande på krigsfot.

Herr vice talmannen, som nu öfvertog ledningen af kammarens förhandlingar, föredrog härefter § 1, i det af lagutskottet i dess utlåtande n:o 26 framlagda förslag till *Lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagts ställande på krigsfot*, hvilken paragraf var af följande lydelse:

1. Sedan förordnande enligt § 74 regeringsformen meddelats om krigsmagts ställande på krigsfot, äro egare af hästar och fordon med de undantag, som i mom. 2 stadgas, skyldige att, när så erfordras, till krigsbruk afstå desamma i den ordning och mot den ersättning, som i denna lag sägs.

2. Befriade från denna skyldighet äro:

a) Konungen och medlemmar af det kongl. huset för det antal hästar och fordon, konungen, för eget och medlemmarnes behof, finner för godt bestämna;

b) personer tillhörande främmande magters härvarande beskickningar och konsulat, så vida de icke äro svenska undersåtar;

c) tjänstemän, läkare och veterinärer för de hästar och fordon, hvilka för utöfvandet af deras tjänst eller yrke äro behöfliga;

d) personer, hvilka kontraktenslignigt förbundit sig att för truppernas årliga öfningar tillhandahålla hästar samt vid mobilisering öfverlåta dem till kronan, för det antal hästar kontrakten omfatta;

e) personer, med hvilka poststyrelsen uppgjort kontrakt om postbefordran, för det antal hästar och fordon, som för kontraktets fullgörande erfordras;

f) gästgivare och skjutsentreprenörer för egna, till skjuts-skyldighetens uppehållande nödiga hästar och fordon.

I fråga härom anförde:

Herr Bengtsson i Gullåkra: Man har, som herrarna finna, i § 1 af denna lag ålagt allmänheten skyldighet att, när så erfordras, till krigsbruk afstå hästar och fordon, men i andra momentet gjort vissa undantag härifrån. Man har i punkten b) af detta andra moment från ifrågavarande skyldighet befriat personer, tillhörande främmande magters härvarande beskickningar och konsulat, så vida de icke äro svenska undersåtar; vidare i punkten d) sådana personer, hvilka kontraktenslignigt förbundit sig att för truppernas årliga öfningar tillhandahålla hästar samt vid mobilisering öfverlåta dem till kronan för det antal hästar, kontrakten omfatta; äfvensom i punkten e) sådana personer, med hvilka poststyrelsen uppgjort kontrakt om postbefordran, för det antal hästar och fordon, som för kontraktets fullgörande erfordras; samt slutligen i punkten f) gästgivare och skjutsentreprenörer för egna, till skjuts-skyldighetens uppehållande nödiga hästar och fordon. Jag kan

möjligen förstå skälet till, att man gjort dessa här uppräknade undantag. Men att man i punkten a) undantagit Konungen och medlemmarne af det kongl. huset för det antal hästar och fordon, Konungen finner för godt bestämma, och i punkten c) tjänstemän, läkare och veterinärer för de hästar och fordon, hvilka för utfövändet af deras tjänst eller yrke äro behöfliga — det kan jag ej riktigt gilla. Jag tycker, att lika nödvändigt som det är, att man undantager vissa hästar för dessa personers räkning, lika nödvändigt borde det ock vara att taga undan ett par hästar — eller hvilket antal man nu ville bestämma — för jordbrukarens räkning. Ty om jag behöfver hästar för fullgörandet af andra skyldigheter, som enligt requisitionslagarne åligga mig, men icke blir i tillfälle att begagna en enda af mina hästar, emedan de allesammans requirerats, så blir det väl lika svårt för mig att fullgöra mina förbindelser som för en tjänsteman, en läkare eller veterinär att fullgöra sina tjänsteåligganden. Ja, jag vågar till och med påstå, att vissa slags tjänstemän skulle lättare kunna afstå den sista hästen än en landtbrukare. Jag tror ej, att man bör göra en dylik skilnad. Då man pålägger svenska nationen så stränga skyldigheter, böra alla vara med och hjälpa till efter förmåga. Jag kan ej inse, att det skulle i mindre mån vara det kongl. husets och de ifrågavarande tjänstemännens än den öfriga nationens pligt att lemna det bistånd, som kan vara nödvändigt, när olyckan står för dörren. Jag tror därför, att denna paragraf borde återremitteras, på det de omständigheter, jag nu tillåtit mig påpeka med hänsyn till de i mom. 2 angifna undantagen, måtte blifva behjertade.

Herr grefve och talman! Jag yrkar på anförda skäl återremiss af denna första paragraf.

Herr Petersson i Brystorp: Den förre talaren tyktes förmoda, att här var fråga om, att *alla* hästar skulle uttagas, men det står icke i detta förslag, huru många hästar som erfordras, men jag har blifvit underrättad, att icke mer än 6 å 7 procent skulle komma att uttagas.

Att vederbörande skulle gå så hårdt åt landtbrukarne, att de skulle taga ifrån dem alla deras hästar, tror jag icke. Ett sådant förfaringssätt förebygges för öfrigt genom § 2 i den föreliggande lagen, der det bestämmes, huru många hästar som skola tagas; och jag tänker mig, att de, som äro utsedda att uttaga hästar från en kommun, icke komma att hålla sig till *en*, utan komma att vända sig till *flera* af denna kommuns invånare.

Hvad beträffar den anmärkning, som den förste talaren gjorde mot mom. 2 a), har jag ingenting att deremot invända. Men angående hans invändning mot mom. 2 c) vågar jag påstå, att han här orätt, ty om krig inträffar, så är det påtagligt, att det behöfves både läkare och veterinärer, som fara omkring i sina distrikt, och då det icke är gjordt förbehåll för flera hästar, än som för utfövändet af deras yrke äro behöfliga, så kan jag icke förstå, att någon ändring i denna punkt är erforderlig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens stäl-
tande på
krigsfot.
(Forts.)*

Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens stül-
lande på krigsföt.
(Forts.)

Herr von Krusenstjerna: Herr Petersson i Brystorp har redan upptagit till besvarande två af de anmärkingar, som framstälts af en talare på skånebanken, och jag behöfver därför ej sysselsätta mig med dem.

Men den förste talaren framstälde äfven en anmärkning mot den i mom. a) stadgade befrielsen för medlemmar af det kongl. huset från skyldigheten att lemna hästar. Med anledning deraf tillåter jag mig erinra derom, att i alla hästanskaffningslagar, så långt kännedomen inom utskottet sträcker sig — och man hade ju der tillgång till en mängd requisitionslagar från senare tider — öfverallt i dessa lagar finner man en dylik bestämmelse om befrielse för statschefen och medlemmar af det kongl. huset från skyldigheten att lemna hästar. Det finnes till och med i Frankrike, det republikanska Frankrike, i en lag från 1870-talet en bestämmelse om befrielse för hästar tillhörande statschefen. När en sådan bestämmelse återfinnes öfverallt annorstädes, ansåg utskottet, att den ock borde finnas i den svenska lagstiftningen.

Jag tillåter mig därför hemställa om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr vice talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, blef paragrafen af kammaren godkänd.

§§ 2—4

Godkändes.

För § 5 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1. De hästar, som af kommunerna tillhandahållas, skola:
 - a) vara af kraftig kroppsbyggnad och mäta minst 1,38 meter bakom sadeln;
 - b) icke vara behäftade med fel, som förringa hästens användbarhet som drag- eller ridhäst;
 - c) hafva en ålder af fyra till femton år, derest hästen uttages såsom draghäst, och fem till tio år, derest den uttages såsom ridhäst, dock att fullt inriden häst under fem eller öfver tio år äfven må kunna godkännas.

Hingstar och dräktiga ston må ej uttagas.

2. Hästarnes duglighet pröfvas af en mönstringskommission, bestående af tre medlemmar, utsedde, en af militärmyndighet, en af Konungens befallningshafvande och en af kommunen i den ordning § 4 bestämmer. Mönstringskommissionen biträdes af en veterinär och en protokollsförare, hvilka af Konungens befallningshafvande förordnas.

3. Blifva hästar kasserade eller hafva hästar, som enligt § 4 uttagits, icke blifvit vid mönstringstillfället inställda, och aflemnas ej genast i deras ställe af kommunen andra hästar, som kunna godkännas, eger mönstringskommissionen låta, med biträde af krono-

betjeningen, inom kommunen uttaga eller, der uttagna hästar icke blifvit instälda, i stället inköpa det bristande antalet hästar; skollande i sistnämnda fall det belopp, hvarmed de sålunda anskaffade hästarnes inköpspris kan komma att öfverstiga det pris, som i medeltal blifvit åsatt de från kommunen enligt § 4 uttagna hästar, ersättas staten af kommunen, mot godtgörelse af hästegare, som genom försummelse att fullgöra stadgade föreskrifter vållat kommunens utgift.

Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställe på krigsfot.
(Forts.)

4. Med hästarne, som vid aflemmandet böra hafva skoningen i godt skick, skall ock följa ryktod, grimma, täcke af ylle, täckjord, en omgång lösa hästskor och der så ske kan, fodertornist samt dessutom foder för tre dygn.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Ivar Månsson: Såsom herrarne behagade finna, är detta en mycket viktig paragraf, som kan blifva mycket svår att följa. Det är icke min afsigt att vilja motsätta mig den i annan mätto, än att jag skulle vilja hemställa, huruvida icke denna mönstringskommission, som här är i fråga, skulle kunna på något annat sätt sammansättas. Det är icke allenast så, att denna mönstringskommission skall bestämma, hvilka hästar skola uttagas, utan äfven så, att, om de icke lemnas, kommissionen har rätt att köpa andra hästar för dens räkning, som skulle lemna dem. Vidare skall samma kommission enligt paragraf 6 bestämma värdet på persedlar och hästar samt foder och dylikt. Jag får vid sådant förhållande hemställa, huruvida icke kammaren skulle vara benägen att på något annat sätt sammansätta denna kommission. Vi hafva erfarenhet utaf, hur det brukar gå, då Kongl. Maj:ts befallningshafvande skall för sig utse ombud. Det plägar vanligen gå så till, att, om landshöfdingen icke har tid att resa sjelf, hvilket sällan händer, han utser en militär eller en f. d. militär. Då det skall vara tre ledamöter och bland dessa en militär ledamot, så blir det, om Kongl. Maj:ts befallningshafvande utser en militär, tillsammans två militärer, och jag undrar då, hvad den af kommunen utsedde tredje medlemmen kan åtgöra. Jag hemställer därför, huruvida det icke kunde vara skäl att på något sätt göra ändring häri, vare sig att man går till väga på det sättet, att landstinget i stället för Kongl. Maj:ts befallningshafvande utser en ledamot eller ock så, att den af Kongl. Maj:ts befallningshafvande utsedde åtminstone skall vara en civil fackman.

Jag anhåller således, att denna paragraf måtte återremitteras i det syfte, jag tillåtit mig framställa.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Här har yrkats en modifikation af denna paragraf i så mätto, att det borde vara särskildt bestämdt, att den ledamot af mönstringskommissionen, som utses af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, skall vara en civil person. Häremot har jag icke något att invända. Hvad som är angeläget är, att man icke ordnar på ett sådant sätt, att man försenar mönstringskommissionens sammanträde. Vid tillämp-

Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagts stäl-
lande på krigsfot.
(Forts.)

ningen af den lag, hvarmed vi nyss sysselsatt oss, erfordras visserligen ett hastigt tillvägagångssätt, då tiden alltid i krig spelar en mycket viktig roll och lagen icke får användas utan då skyndsamt är af nöden. Men här, just under mobiliseringen, är det man räknar tiden i *dagar* och *timmar* , och därför tror jag, att förslaget att genom landstinget utse en person skulle medföra sina olägenheter och lätt kunna försena tiden för kommissionens sammanträde. Om man deremot stipulerar, att en civil person skall af Konungens befallningshafvande utses att vara ledamot, är, såsom mig tyckes, ingen skada skedd, i synnerhet som det är ganska antagligt, att vid ifrågavarande tidpunkt det icke finnes många militärer, som kunde vara disponibla för ändamålet.

Herr Petersson i Brystorp: Med anledning af den anmärkning, som gjordes af herr Ivar Månsson mot lagförslaget i denna del och hans åsigt, att det vore bäst, om här uttryckligen bestämdes att en civil man skulle af Konungens befallningshafvande insättas i denna kommission, vill jag erinra, att det icke är sagdt, att en sådan person skulle åtaga sig uppdraget. Han är icke skyldig att göra det, derigenom kunde det lätt hända, att mobiliseringen försenades och ej skedde i rätt tid, ehuru, såsom herr statsrådet redan framhållit, det är angeläget, att ingen tid försittes. När en kommun väljer en person, är det väl gifvet, att det är en person, som förstår sig på hästar. Om en militär skulle väljas, tror jag för öfrigt icke, att det skulle vara så farligt, ty efter hvad jag hört, bruka militärer, när de köpa hästar, betala bra, och jag tror nog, att de skulle följa samma metod, äfven då de skulle taga ut hästar för krigsbehof. Jag tror således icke, att det behöfs någon ändring, och får därför yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr Bengtsson i Gullåkra: I likhet med herr Ivar Månsson skall jag be att få yrka återremiss i syfte att få ändring i sammansättningen af mönstringskommissionen. Men det finnes äfven en annan bestämmelse i paragrafen, som enligt min uppfattning är alldeles för sträng. Der bestämmes nemligen, att mönstringskommissionen skall pröfva hästarnes duglighet och hafva rätt att kassera dem, samt äfven rätt att, om hästarna blifva kasserade, på kommunens eller områdets bekostnad inköpa det bristande antalet. Här förekommer icke alls något undantag från denna allmänna regel för dem, som skola leverera hästar. Detta förefaller mig alldeles för hårdt. Ty om mönstringskommissionen får rätt att uttaga de bästa hästarna inom området, så bör, förefaller det mig, allan rättfärdighet vara uppfylld från allmänhetens sida och mönstringskommissionen icke hafva rätt att på min bekostnad köpa upp andra hästar, hvilka det åläggas mig att betala. Jag må upprigtigt bekänna, att detta enligt min mening är den värsta bestämmelsen i hela lagen. Jag är nog i det hela vänligt stämd mot dessa lagar och vill gerna att requisitionslagar skola komma till stånd i det syfte man tänkt sig, men jag tycker, att man också bör tänka på att icke gå för långt och lägga allt för

svåra bördor på allmänheten och att, då jag lemnar det bästa, jag har, jag väl också bör vara fri från vidare skyldigheter. Jag yrkar alltså återremiss, då jag anser, att man bör taga detta i betraktande och söka sätta in i lagen någon bestämmelse, som skyddar personer från att åläggas sådana kostnader.

*Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens stäl-
lande på krigsfot.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Lundell, Hammar skjöld, John Olsson, Ola Bosson Olsson, Larsson i Berga, Mallmin, Jansson i Djursätra, Olsson i Kyrkebol och Eriksson i Elgered.*

Vidare anförde:

Herr Petersson i Brystorp: Jag förvånar mig ej öfver, att den senaste talaren gjorde en sådan anmärkning som den sist berörda mot ifrågavarande paragraf. Ty inom utskottet var den föremål för särskild uppmärksamhet just i det af herr Bengtsson omnämnda afseendet. Jag frågade der öfriga ledamöter, om den ej kunde misstydas. Men då jag läste den noga, fick jag den öfvertygelsen, att det ej är så farligt, som herr Bengtsson nämnde. För det första har kommissionen ej rätt att inköpa någon häst i annat fall, än att häst, som vederbörligen uttagits, icke blifvit instäld. För det andra har kommissionen ej rätt att affordra en kommun andra hästar än sådana, som finnas inom kommunen.

Sålunda har kommissionen ej rättighet att inköpa häst annat än vid tredska, då häst, som uttagits, icke blifvit aflemd.

Hvad åter beträffar kasserandet, tror jag, att utskottet insatt under a) i mom. 1 en bestämmelse, som gör, att det ej går så lätt för sig att kassera uttagen häst. Det står der, att hästarna skola "vara af kraftig kroppsbyggnad och mäta minst 1,33 meter bakom sadeln."

När en uttagen häst har minst denna höjd, tror jag, att kommissionen skall få svårt att kassera den.

Jag anser därför, att det ej är farligt att taga paragrafen i det skick den har. Om paragrafen återremitteras till utskottet, tror jag icke, att det ändå blir den ringaste ändring deri.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr vice talman, mine herrar! Äfven jag skall anhålla att få yrka återremiss af denna paragraf. I likhet med dem, som förut gjort det, skulle jag vilja hafva en förändring i kommissionens sammansättning.

Med afseende å uppköpet af hästar står tydligt i mom. 3: »aflemnas ej genast i deras ställe af kommunen andra hästar, som kunna godkännas, eger mönstringskommissionen låta, med biträde af kronobetjeningen, inom kommunen uttaga eller, der uttagna hästar icke blifvit instälda, i stället inköpa det bristande antalet hästar». Finnas ej inom kommunen dugliga hästar, utan sådana måste uppköpas på annat håll, kan det emellertid blifva betänkligt nog. Man tänker sig kommissionens sammansättning, *tre stycken blott*, och deraf en civil person. Således kunna allmänhetens intressen derigenom komma att i betänklig grad lida. Jag får

Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot.
(Forts.)

derför anhålla om återremiss, på det lagutskottet må taga äfven denna omständighet i noggrant öfvervägande.

Herr Petersson i Brystorp: Jag har ej mycket att tillägga till hvad jag anförde, då jag nyss hade ordet. Jag vill blott upplysa, att Första Kammaren redan antagit hela lagen, och då hemställer jag, om någon återremiss bör komma i fråga. Hvad särskildt denna paragraf angår, tror jag ej, att en återremiss skulle leda till ändring. Läser man den noga och gifver akt på dess innehåll, lär man väl ock få medgifva, att det ej är farligt att antaga den.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Jag ber om ursäkt, men ehuru jag noga genomläst paragrafen, kan jag icke tolka den så som den näst föregående talaren. Jag ber att få läsa upp ifrågavarande del af paragrafens tredje moment: »Blifva hästar kasserade eller hafva hästar, som enligt § 4 uttagits, icke blifvit vid mönstrings-tillfället instälda, och aflemnas ej genast i deras ställe af kommunen andra hästar, som kunna godkännas, eger mönstringskommissionen låta, med biträde af kronobetjeningen, inom kommunen uttaga eller, der uttagna hästar icke blifvit instälda, i stället inköpa det bristande antalet hästar». Nu är visserligen sant, att, som herr Petersson i Brystorp säger, om hästar blifva kasserade, kommissionen icke eger verkställa inköp för antalets fyllande, utan har att uttaga inom kommunen i de kasserades ställe andra hästar. Men om man redan vid första uttagningen tagit de bästa hästar, som finnas inom kommunen, men dessa blifvit kasserade, hvad tjenar det då till att gå tillbaka och taga ut andra, som icke äro bättre? Då eger kommissionen i alla fall rätt att köpa hästar på kommunens bekostnad. Så har jag läst momentet, och jag kan ej tänka, att det kan tolkas på annat sätt, för så vidt man gör den förutsättningen, att inom ett visst område de bästa hästarne uttagits första gången. Kommissionen kan då ej gå tillbaka och taga sämre hästar.

Jag yrkar fortfarande återremiss.

Herr von Krusenstjerna: Ehuru herr Petersson i Brystorp redan erinrat derom, vill jag upprepa, att, såvidt jag förstår, den af den senaste talaren påyrkade ändringen redan vidtagits af lagutskottet. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle ju i två fall en kommun kunna åläggas att ersätta kostnad för inköp af hästar från annat håll, nemligen dels om hästar kasserades, och dels om tredska egde rum, då uttagna hästar skulle inställas. Som kammarens ledamöter behagade finna, har detta blifvit ändradt så, att endast i händelse tredska eger rum, då hästar skola lemnas, kommissionen har att inköpa det bristande antalet på annat håll. Vid sådant förhållande och då, såsom herr Petersson i Brystorp erinrat, det icke kan komma i fråga att taga ut andra hästar, än som finnas inom kommunen, synes mig med den ändring, som lagutskottet vidtagit i den kongl. propositionen, allan rättfärdighet

vara uppfylld. Och då denna paragraf redan lär vara oförändradt antagen af Första Kammarens ledamöter, hemställer jag, om det kan vara skäl att återremittera den i stället för att antaga den, sådan den lyder i utskottets förslag.

Om lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot.
(Forts.)

Herr Ivar Månsson: Vid det förhållande, att Första Kammarerna antagit paragrafen oförändrad och då jag håller på och och lifligt önskar vidtagande af en förändring i afseende å kommissionens sammansättning, skall jag be att i stället för att yrka återremiss få formulera mitt yrkande på det viset, att jag hemställer, att mom. 2 af § 5 må erhålla följande lydelse: "Hästarnes duglighet pröfvas af en mönstringskommission, bestående af tre medlemmar, utsedde, en af militärmyndighet, en, *civil person*, af Konungens befallningshafvande och en af kommunen, i den ordning § 4 bestämmer", o. s. v.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på godkännande af paragrafen oförändrad, *dels* på godkännande af densamma med den af herr Ivar Månsson föreslagna ändring och *dels* slutligen på återremiss; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Herr John Olsson begärde likväl votering, hvilken ock, sedan till kontraposition antagits yrkandet på återremiss, företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den som bifaller lagutskottets förslag till lydelse af § 5 i föreliggande förslag till lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat att till lagutskottet återremittera nämnda paragraf.

Omröstningen visade 115 ja mot 86 nej, hvadan paragrafen blifvit af kammaren godkänd, sådan den af utskottet föreslagits.

Återstående §§ 6—9 äfvensom rubriken godkändes.

Slutligen förklarades *utskottets* i utlåtandet gjorda *hemställan* vara besvarad genom kammarens vid föredragning af de särskilda lagförslagen fattade beslut.

§ 7.

Om förändradt och förbättrat pensioneringssätt för sjöfolk och deras hustrur.

Till kammarens afgörande förelåg vidare Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om förändradt och förbättrat pensioneringssätt för sjöfolk och deras hustrur.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af den inom Andra Kammarren i förevarande ämne af herr *J. E. Behmer* afgifna motion, n:o 154, hemställde utskottet i detta utlåtande:

“att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda frågan om förändradt och förbättrat pensioneringssätt af sjöfolk och deras hustrur och derom framlägga förslag vid en blifvande riksdag.“

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Hedin: Uti den motion, som föranledt detta utskottsutlåtande, talar motionären icke uteslutande om sjömanshusen, utan också om handelsflottans pensionsanstalt, hvilken ju såsom bekant underhålles med anslag af statsmedel. Motionären har till och med sjelf förutsett, att ytterligare bidrag af statsmedel skulle för ändamålet komma i fråga. Häraf torde vara klart, att motionären bort väcka sin motion inom sådan tid, att ärendet hade kunnat hänvisas till statsutskottet, dit det obestriddigen med rätta hörer, icke blott, såsom jag nyss påpekade, med hänsyn till ämnets natur, utan äfven därför, att dithörande ämnen förut handlagts af statsutskottet. Men den omständigheten, att ärendet, formelt taladt, icke undergått sådan behandling som vederbort, är emellertid icke den enda anledningen, hvarför jag för min del anser riktigast, att kammaren afslår utskottets hemställan. Motionärens förslag innehåller absolut icke någon den ringaste belysning af ämnet, och hvad utskottet här har gjort, är att formulera en hemställan till kammaren att för sin del besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga denna fråga om hand. Men det kan omöjligt vara riktigt att uti en sak, deri sedan länge en efter min tanke fullständig och uttömmande utredning föreligger, handlost kasta ifrån sig frågan till Kongl. Maj:t och bedja Kongl. Maj:t, att han skall föreslå någonting utan någon anvisning från Riksdagens sida om hvad Riksdagen i denna sak tänker och utan ens ett försök att påpeka de hufvudsakligaste punkterna i frågan till ledning för Kongl. Maj:ts åtgöranden, deraf följdén lätt kan blifva, att, om Kongl. Maj:t, utan någon kännedom om hvad Riksdagen i ämnet tänker, utarbetar ett förslag och kommer in till Riksdagen med detsamma, all utsigt förefinnes att Riksdagen säger: nej, något sådant hade vi aldrig tänkt.

Nu är det alldeles icke i någon mån utskottets fel, att det icke har framställt något förslag till uttalande från Riksdagens

sida om den rigtning i hvilken en reform af de ifrågavarande institutionerna borde ske, ty utskottet har icke dertill haft befogenhet, då utskottet icke kunde, åtminstone hvad klämman angår, gå utöfver motionärens egen hemställan, utan detta är helt och hållet motionärens eget fel, då han icke ens brytt sig om att i någon mån taga reda på den faktiska utredning af ärendet, som i flera år varit i tryck tillgänglig, och som sedermera ökats med ett sakrikt utlåtande, afgifvet af offentlig myndighet på befallning af Kongl. Maj:t.

Om förändradt och förbättrat pensioneringssätt för sjöfolk och deras hustrur. (Forts.)

Man skulle visserligen kunna säga, att sådana frågor kunna förekomma, der man har en allmän känsla af att det på något viktigt område står illa till, och då Riksdagen kan anses ursäktad, om den utan vidare omständigheter hos Kongl. Maj:t anhåller om en utredning och ett förslag, ehuru Riksdagen icke sjelf kan till Kongl. Maj:ts ledning gifva någon anvisning i hvilken rigtning arbetet bör gå. Sådana frågor kunna förekomma, men *här* kan Riksdagen icke skylla ifrån sig på en sådan kasus, ty sedan lång tid föreligger en efter mitt förmenande alldeles tillräcklig utredning af alla denna frågas faktiska element, och då är det verkligen icke tillbörligt, att Riksdagen nutan att taga någon kännedom derom så der handlost kastar frågan ifrån sig och ber, att Kongl. Maj:t skall gissa sig till hvad Riksdagen icke sjelf vet. Det är påtagligt, att Riksdagen icke nu har någon opinion om rätta sättet för ombildningen af sjömanshusen och handelsflottans pensionsanstalt, men då bör Riksdagen först på basis af det material, som finnes och som efter min tanke är tillräckligt söka skaffa sig en sådan opinion, icke i alla detaljer, men så, att, Riksdagen kan utpeka den hufvudsakliga rigtning, i hvilket reformarbetet bör gå.

Det har åtskilliga gånger klagats öfver att Riksdagen ingått till Kongl. Maj:t med framställningar, deri Riksdagen icke varit i tillfälle att uttala någon annan mening än en sådan, der alldeles obestämd känsla af att, som det heter, "någonting bör göras", men man har också anmärkt, att detta är ett missbruk, som kan blifva farligt för Riksdagen sjelf, därför att Riksdagen riskerar att Kongl. Maj:t icke vid Riksdagens framställningar fäster det afseende som vederbör.

Skulle nu någon påstå, att den sakliga utredning, som i ämnet redan föreligger dels i följd af Kongl. Maj:ts remiss af en likartad fråga, väckt af statsrevisorerna, till den första arbetareförsäkringskomitén, dels och genom af Kongl. Maj:ts infordrade utlåtanden från vederbörande embetsmyndigheter, skulle någon påstå, säger jag, att denna faktiska utredning icke är tillräcklig, ja, då skulle man åtminstone, när man begär utredning, säga, *i hvilka hänseenden* den redan befintliga icke är tillfredsställande och behöfver kompletteras, men icke heller något sådant har man sagt. Motionären, som icke ens haft någon kännedom om denna utredning, har naturligtvis icke gjort någon anmärkning mot den, och icke heller utskottet har gjort det; men att begära en utredning, när utredningens alla element finnas, eller då man åtminstone icke kan påpeka, att det material, som finnes, är otillfredsställande, det

Om förändradt och förbättradt pensionerings-sätt för sjöfolk och deras hustrur.
(Forts.)

kan icke vara passande, och att komma till Kongl. Maj:t och säga: "Tag detta om hand. Vi tro, att något bör göras, men vi hafva sjelfva icke någon mening om hvad som bör göras, och vi hafva icke någon sådan mening, derför att vi icke tagit kännedom om de källor, ur hvilka vi kunna bilda oss en åsigt" — detta är icke Riksdagen värdigt.

Nu har jag mig bekant genom upplysningar från enskilda ledamöter i denna kammare, att meningen lär vara att vid nästa riksdag å nyo upptaga denna fråga under sådan form, att det blir möjligt för Riksdagen att efter tagen kännedom om den utredning, som förefinnes, och om de hufvudsakliga synpunkter, som böra komma i fråga vid bedömande af denna sak, ingå till Kongl. Maj:t med en framställning, deri Riksdagen kan uttala sig i hufvudpunkterna om den rigtning, i hvilken Riksdagen anser, att frågan kan lösas. Under sådana förhållanden skulle antagandet af detta mycket vaga, ja, rent af innehållslösa förslag, om det mot förmodan skulle vinna kammarens bifall, icke gagna saken, utan blott skada den, ty deraf blefve följden, att Kongl. Maj:t finge en anmodan från Riksdagen, om hvars verkliga syfte Kongl. Maj:t endast kunde göra gissningar, och att, när frågan komme bättre förberedd fram vid nästa riksdag, man från alla håll skulle svara: det kan ju icke komma i fråga att skriva till Kongl. Maj:t 1896, då vi redan gjort detta 1895.

På dessa i korthet anförda skäl, herr talman, anhåller jag, att kammaren icke måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Boëthius: Herr vice talman, mine herrar! Hvad angår frågan om formen för denna motions behandling — huruvida den bort hänvisas till statsutskottet eller till detta utskott — är det något som rör kammaren och icke utskottet. Kammaren har beslutit att hänvisa den till utskottet, och då har utskottet ansett sig skyldigt att behandla frågan efter bästa förmåga.

Det anmärktes, att utskottets förslag är mycket vagt. Det är mycket sant att så är förhållandet, men det har icke varit utskottet möjligt att komma fram med mera detaljerade bestämmelser, på den grund att motionen icke har gifvit anledning dertill, och det är ju en vedertagen regel, att ett tillfälligt utskott icke eger att gå utom en motion. Jag skall anförä ett litet exempel. Motionären har i sin motivering talat om önskvärdheten af att denna fråga snart lösas. Utskottet har ansett, att, då alla myndigheter tyckas vara öfverens om, att denna fråga om sjömäns pensionering bör lösas oberoende af den allmänna pensioneringsfrågan, just en hastigare behandling skulle kunna vinnas, derigenom att man anmodade Kongl. Maj:t att taga frågan om hand oberoende af den allmänna pensioneringsfrågan. Men då motionären icke yrkat på något sådant, har utskottet icke ansett sig berättigadt att sätta in detta i klämman, utan nöjt sig med att i motiveringen framhålla det såsom sin åsigt.

Den ärade talaren på stockholmsbanken ansåg, att en ganska tillfredsställande utredning förelåg angående denna pensionerings-

fråga, och att man vid sådant förhållande icke borde komma och begära en utredning eller åtminstone att man borde påpeka, i hvilket hänseende den nu föreliggande utredningen icke är uttömmande. Hvad det senare angår, har utskottet af förutnämnda formella skäl varit hindradt ifrån att göra detta i klämman. Hvad åter beträffar den frågan, huruvida den föreliggande utredningen är uttömmande, måste jag vara af olika åsigt med den ärade talar-
 ren. Som herrarna finna af utskottsbetänkandet, finnes det för närvarande två slag af understödssätt för sjömän, det ena genom sjömanshusen och det andra genom pensionskassan. 1884 års arbetareförsäkringskomité har lemnat en efter min uppfattning mycket förtjenstfull utredning om dessa båda institutioner, och det är också af denna utskottet i sin framställning hufvudsakligen begagnat sig. Denna utredning har med afseende å sjömanshusen, bland annat, ådagalagt det oegentliga deri, att dessa sjömanshus nu få ombestyras vissa statsfunktioner, under det att de underhållas endast af enskilda medel. På grund deraf ansåg komitén, att ett statsbidrag borde lemnas till sjömanshusen, och skedde det, så blefve derigenom en del af sjömanshusens inkomster, så att säga, lediga för att användas till pensionering. Ja, detta är en utredning angående den ekonomiska frågan, hvilken jag för min del gillar och fullt ansluter mig till, och jag tror också, att utskottet i sin helhet gjort detta, såsom äfven synes af utskottets motive-
 ring, men utskottet har naturligen icke kunnat framlägga något förslag om ett dylikt statsbidrag. Men det är icke blott fråga om sjömanshusen, utan äfven om pensionskassan, och det är hufvudsaken, ty skulle en pensionering komma till stånd, skulle det väl ske på det sättet, att den nuvarande pensionskassan ombildades till en allmän pensionsfond för sjömän, hvarvid man kunde tänka sig, att den kunde få bidrag från sjömanshusen eller att sjömanshusens understödsfond skulle kunna öfverflyttas dit. Men här anser jag för min del, och jag tror, att det äfven är utskottets uppfattning, att tillräcklig utredning ännu icke förefinnes, ty upprättandet af en dylik pensionskassa kräfver tydligen förberedande statistiska undersökningar, som, såvidt jag vet, ännu icke äro gjorda, angående pensionernas belopp och dylikt, och en sådan utredning anser jag omöjligen kunna göras af Riksdagen eller något dess utskott, ty dertill fordras fackmän på de statistiska beräkningarnas område.

Men äfven en annan utredning torde böra åstadkommas, nemligen om hvilka af sjömanshusens fonder, som kunna på detta sätt öfverflyttas till den nya pensionsanstalten, ty detta är ännu icke klargjordt. En del af dessa fonder äro till exempel donationsfonder, och vid den undersökning, som verkställes af arbetareförsäkringskomitén, blef det icke utredt, huru stor del deraf kunde användas för sådant ändamål. Utskottet har naturligtvis icke kunnat utreda detta, ty utskottet har ej haft befogenhet att inhemta några upplysningar från de respektive sjömanshusen. Således föreligga verkligen här två saker, som behöfva utredas, nemligen först och främst frågan om pensionsbeloppen och pensione-

Om förändradt och förbättradt pensionerings-sätt för sjöfolk och deras hustrur.
 (Forts.)

Om förändradt och förbättradt pensionerings-sätt för sjöfolk och deras hustrur.
(Forts.)

ringens omfattning, hvilket sker genom statistiska undersökningar, och derefter frågan om hvad som af sjömanshusens tillgångar kunna för ändamålet användas. Om kammaren nu skulle antaga utskottets förslag, så anser jag, att kammaren derigenom icke gjort annat än begärt, att Kongl. Maj:t ville utreda just dessa frågor, som äro outredda, men som för ändamålet behöfva utredas. Vill kammaren emellertid icke antaga detta förslag, utan uppskjuter frågan till en annan riksdag, så är ju derigenom icke någon stor skada skedd, men i ett afseende anser jag det likväl vara beklagligt, nemligen för dessa sjömän, som nu äro mycket intresserade af denna pensionsfrågas framgång, och som, i händelse kammaren antog detta förslag, skulle deri se en välvilja och ett intresse för deras sak. Jag vill ock påpeka, att kammaren derigenom icke på något sätt bundit sig att gifva något statsbidrag, ty utskottet har uttryckligen sagt, att frågan om ett blifvande statsbidrags storlek måste bero just på denna statistiska undersökning. Jag anser således i olikhet med den ärade talaren, att det *icke* föreligger tillräcklig utredning, utan att sådan behöfves just om dessa två saker eller angående sjömanshusens fonder och gränserna för pensioneringen, afgifternas storlek och sådant, och jag anser äfven, att, om kammaren antager utskottets betänkande, kammaren derigenom låtit Kongl. Maj:t förstå, att det är just en sådan utredning, som man önskar, fastän det af formella skäl icke varit möjligt för utskottet att i klämman bestämdt uttala en sådan uppfattning.

På grund af hvad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Persson* i Killebäckstorp instämde häruti.

Herr *Behmer*: Herr vice talman! Jag skall fatta mig kort i saken. Jag kan icke finna annat, än att den förste talaren målade i något för mörka färger, då han motiverade sitt yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Det är egentligen två saker, som han anmärkte och som skulle göra motionen oförtjent af kammarens bifall. Den första var, att i motionen icke angifvits grunden och sättet, hvarpå pensioneringen skulle ske, utan att man komme till Kongl. Maj:t med en begäran, som hvilade på alldeles lös grund. Man kände sig orolig i ett visst afseende och ville hafva något gjort, men utskottet sade icke, i hvilken riktning man ville, att Kongl. Maj:t skulle utreda denna sak. Jag kan ju erkänna, att motionen är något löst ihopkommen, men det finnes dock något i klämman, som antyder det sätt, hvarpå man tänkt sig gå till väga, nemligen att sjömanshusens och handelsflottans pensionsanstalts kassor skulle användas till dessa pensioner, och det är ju den ekonomiska sidan af saken, som det först gäller.

Den andra anmärkningen afsåg påståendet, att detta ärende skulle vara förut tillräckligt utredt, ty, säges det, man behöfver blott taga reda på den utredning, som sedan verkstälts, särskildt

af den arbetareförsäkringskomité, som afgaf sitt betänkande 1886. Ja, om så vore förhållandet, då vore naturligtvis denna motion alldeles öfverflödig, för såvidt den ej blott afsåge att påskynda saken, men herr Boëthius har nu påvisat, att ärendet *icke* är fullständigt utredt, och Kongl. Maj:t har sjelf sagt detsamma. Om herrarna se efter i den kongl. propositionen om arbetareförsäkringen, så finna herrarne, att Kongl. Maj:t der säger, att orsaken, hvarför han uteslutit frågan om sjömäns pensionering från den öfriga arbetareförsäkringsfrågan, är den, att han först ville hafva en närmare utredning om denna sak. Detta står tydligt att läsa der, och när Kongl. Maj:t sjelf säger detta, så måste man väl erkänna, att frågan icke är utredd.

Om förändradt och förbättrat pensionerings-sätt för sjöfolk och deras hustrur.
(Forts).

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan vill blott yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hedin: Herr talman! Jag ber att, för den händelse att detta icke tillräckligt tydligt framgick af mitt förra anförande, få ytterligare förklara och betona, att jag icke mot det tillfälliga utskottet rigtat något som helst klander i något afseende. Jag har vid ett föregående tillfälle erkänt och trodde mig icke behöfva upprepa det i dag, då det gäller ett alldeles likartadt förhållande, att utskottet icke kan klandras, därför att utskottet har ansett sig skyldigt att behandla en till utskottet remitterad motion, äfven om utskottet haft några dubier om sjelfva remissens grundlagsenlighet. Jag har vidare i dag uttryckligen erkänt, att utskottet icke kunde i sin hemställan gå utöfver klämman i motionärens förslag, och jag fritager således helt och hållet utskottet från alla de anmärkningar, som jag framställt i detta ämne. Utskottet har till och med — jag vill öppet erkänna det — gjort mera än hvad man hade rätt att under sådana förhållanden af utskottet förvänta, då utskottet förebragt en väl och nätt hopkommen öfersigt öfver ämnet, hvartill, jag får säga det, månget utskott under förhandenvarande omständigheter alls icke skulle funnit sig för-anlåtet.

Men då den ärade utskottsordföranden säger, att det väl icke är någon så stor skada, om man uppskjuter ärendet till en följande riksdag, så vill jag förändra detta uttryck derhän, att det är en verklig skada, om kammaren nu skulle antaga och möjligen i Andra Kammarens spår äfven Första Kammaren godkänna en så alldeles innehållslös skrifvelse till Kongl. Maj:t, ty det är alldeles klart — det behöfver jag icke försäkra, det veta kammarens samtliga ledamöter förut — att, om frågan, såsom meningen är, tages upp i sådant skick vid nästa riksdag, att Riksdagen kunde med sakkännedom framlägga sin åsigt om ärendets rätta behandling och lösning, åtminstone i hufvudpunkterna, man då skall svara: det är rent omöjligt att nu igen skriva till Kongl. Maj:t i denna sak, då Riksdagen redan förra året aflät en skrifvelse. Derför är det i sakens eget intresse, som jag önskar, att man måtte låta den få anstå till nästa år, och detta kan icke vara beklagligt för dessa sjömän, som efter utskottsordförandens yttrande

Om förändradt och förbättrat pensionerings-sätt för sjöfolk och deras hustrur.
(Forts.)

följa denna sak med uppmärksamhet, ty man gagnar dem mera genom att icke nu ingifva dem alldeles falska förhoppningar, och annorlunda är det icke bevändt med en sådan skrifvelse till Kongl. Maj:t som den ifrågasatta. Bättre är det att uppskjuta saken och se till, att Riksdagen nästa gång affärdar en skrifvelse, så beskaffad, att, när derpå baseras ett förslag af Kongl. Maj:t och detta kommer in, det då har någon utsigt att med eller utan förändringar blifva af Riksdagen antaget. Man försenar icke frågans lösning genom det tillvägagåendet, utan tvärt om.

Vidare ber jag att mot den ärade utskottsordföranden få erinra derom att, om Kongl. Maj:t, som förehaft frågan och som uppenbarligen redan skilt den från frågan om den allmänna ålderspensioneringen, anser för ändamålet någon ytterligare utredning behöflig, det väl är Kongl. Maj:t, som skall bedöma hvad det är för en utredning, som erfordras.

Icke böra vi väl skicka en skrifvelse till Kongl. Maj:t och låta honom gissa hvilken utredning det är, som Riksdagen anser behövas för ett ändamål, som Riksdagen ännu icke har någon åsigt om. Jag kan därför icke annat än fortfarande afstyrka bifall till utskottets hemställan, då jag tror, att det är i de personers intresse, hvilka frågan rör, att den får hvila till ett annat år.

Herr Melin: Jag skall icke tillåta mig att ingå i något bedömande af den formella sidan af saken. Men då jag anser, att denna fråga är af stor vikt för dem, den rör, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag. Det är nog icke så, som den siste talaren sade, att den statistiska utredning, som rörande sjöfolkspensioneringsfrågan förefinnes, är tillräcklig. Jag tror fasthellre, att den är i hög grad ofullständig. Denna fråga har under de senare åren varit särskildt uppmärksammas af de sjöfartsidkande från många håll, men man har icke kunnat komma till något godt resultat i afseende på densamma, såsom man äfven sett af de möten, som för detta ändamål hållits. Det händer ofta, att pensionstagarne i de 3 första klasserna få vänta 4 à 5 år, innan de pensioner, till hvilka de äro berättigade, utfalla. Det synes därför vara af mycket stor vikt, att en undersökning af denna fråga snart företages; och jag tror, att det icke är någon annan än Kongl. Maj:t, som i detta afseende kan åstadkomma den utredning, som erfordras, särskildt med hänsyn till den statistik, som måste anskaffas. Utskottet har äfven påpekat den svårighet, som vållas af den omständigheten att sjömanshusen ofta hafva fonder, som icke kunna användas för andra ändamål, än donationsbrefven bestämna, och sålunda icke kunna öfverlemnas till den stora pensionsanstalten, hvilket förhållande gör, att man vid hvarje sjömanshus måste företaga en vidlyftig utredning. För öfrigt vill jag icke längre upptaga kammarens tid i denna fråga, utan vill endast hemställa, att kammaren måtte godkänna det slut, hvartill utskottet kommit.

Med herr Melin förenade sig herrar *Svensson* från Karlskrona,

Schönbeck, Högstedt, Grundell, Petri, Johansson i Bastholmen, Lilliehöök, Zetterstrand och Nilsson i Tönnersa.

Om förändradt och förbättrat pensionerings-sätt för sjöfolk och deras hustrur.
(Forts.)

Herr Boëthius: Jag har icke uppfattat den ärade representantens på stockholmsbänken första yttrande såsom någon anmärkning mot utskottet; men jag ansåg mig likväl skyldig att för kammaren klargöra, hvad som förmått utskottet att behandla denna fråga, såsom det gjort. Med anledning af denna talares senaste yttrande skall jag be att få framföra utskottets tacksamhet för hans välvilliga ord om utskottets arbete. Men hvad sjelfva hufvudsaken beträffar, kan jag dock icke vara ense med honom. Vore det så, att jag kunde tro, att man genom ett antagande af utskottets förslag skulle skada den sak, om hvilken här är fråga — och det blefve ju händelsen, i fall icke Kongl. Maj:t skulle förstå, hvad det är, som behöfver utredas — skulle jag mycket gerna vara med om att offra utskottets uppfattning. Men det är just häri, som jag är af en olika mening med den ärade talaren. Jag anser det nemligen vara alldeles klart och tydligt påvisadt, hvad det är för utredning, som är erforderlig. Det är dels en utredning af de statistiska förhållandena i afseende på sjöfolks pensionering och dels en utredning rörande sjömanshusens fonder. Således kan jag icke finna, att, om utskottets förslag antages, vi komma att skrifva till Kongl. Maj:t om något obestämdt. Jag tror icke alls, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t i enlighet med utskottets hemställan kommer att skada saken, utan tvärt om gagna densamma, och jag tror detta af flera skäl. Det tyckes mig framgå af åtskilligt, att frågens ställning nu är sådan, att Kongl. Maj:t genom att ur lagförslaget om allmän ålderdomsförsäkring utesluta sjömansklassen haft för afsigt visserligen att egna uppmärksamhet åt denna fråga, men att likväl skjuta den åt sidan, till dess den stora pensionsfrågan blifvit löst. Under sådana förhållanden skulle det ju kunna hända, att frågan om sjömannens pensionering blefve uppskjuten till en ganska aflägsen framtid; och det är *detta*, som utskottet velat förhindra. Då denna fråga för öfrigt icke står i något organiskt sammanhang med den allmänna pensioneringsfrågan, har utskottet också ansett, att den bör kunna lösas oberoende af denna senare fråga. Antager därför kammaren och sedan Riksdagen utskottets förslag, synes mig detta innebära, att Riksdagen låter Kongl. Maj:t veta, att Riksdagen önskar, att denna fråga *snart* företages till behandling och icke sättes efter den andra frågan. Det är ett sådant uttalande från Riksdagens sida, som jag anser vara af verkligt stor nytta, och jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Hedin: Det är möjligt, att Kongl. Maj:t är mycket mera skarpsinnig än jag trott, och jag vill därför icke bestrida ordförandens i det tillfälliga utskottet mening, att Kongl. Maj:t skulle kunna gissa sig till, hvilken utredning det är, som Riksdagen anser nödig. Men jag frågar likväl: hvad vet Kongl. Maj:t om det *förslag*, som Riksdagen — i fall utskottets hemställan bi-

Om för-
ändradt och
förbättrat
pensionerings-
sätt för sjöfolk
och deras
hustrur.
(Forts.)

fallas — ber, att Kongl. Maj:t skall framlägga? Härom är det åtminstone alldeles otvifvelaktigt, att Kongl. Maj:t icke kan hafva den allra minsta aning. Vore det då icke för sakens framgång bättre, att Kongl. Maj:t vid uppgörandet af ett eventuellt förslag hade några af Riksdagen uttalade allmänna grunder att rätta sig efter? Skulle det icke då, när Kongl. Maj:t framkomme med sitt förslag, finnas större säkerhet för att frågan blefve löst? Det är detta, jag afsett, när jag framhållit, att de, som icke vilja försena frågans lösning, nu icke böra antaga utskottets förslag.

Herr Johansson i Bastholmen: Ehuru jag delar utskottets åsigt om nödvändigheten af ett bättre pensionsväsende för våra sjöfarande och sålunda kan vara med om det slut, hvartill utskottet kommit, kan jag dock icke instämma i utskottets motivering, emedan jag tycker densamma var för svag.

Såsom af utskottets betänkande framgår, hafva vi dels en pensionsanstalt här i Stockholm, gemensam för alla svenske sjöfarande på utrikes ort, och dels pensionsanstalter i hvarje sjömanshusdistrikt. Den förra pensionsanstaltens medel äro otillräckliga, så att den icke kan uppfylla sitt ändamål. Sjömanshusens inkomster åter bestå dels af s. k. tonafgifter och dels af afgifter, som med vissa procent utgå af sjömannens aflöning. Till följd häraf äro dessa sjömanshuskassors tillgångar mycket olika. I sådana distrikt, der man har stor export på utlandet, äro naturligtvis inkomsterna större än inom andra distrikt, der exporten är ringa eller ingen. Nu kan det hända, att på första stället, der man har en stor kassa, ett litet antal sjömän finnes, under det att på det andra stället, der medlen äro obetydliga, antalet sjömän kan vara mycket stort. Det synes då helt naturligt, att man för att få likformighet i pensionsväsendet till stånd borde sammanslå dessa kassor till en gemensam kassa och förlägga den till den stora pensionskassan i Stockholm. Derigenom skulle också utan tvifvel stora besparingar i administrationskostnaderna kunna göras. Af utskottets betänkande finna vi, att förvaltningskostnaderna för 1884 uppgingo till omkring 100,000 kronor eller i det närmaste till lika stort belopp som det till understödstagarne utdelade beloppet. Jag tror därför, att genom de besparingar, som skulle uppstå, om inkomsterna gingo till en kassa, medlen med säkerhet skulle räcka till att på ett tillfredsställande sätt ombestyrta pensioneringen, utan att statsbidrag i någon nämnvärd mån behöfde anlitas. Det är detta jag skulle hafva önskat att finna kraftigare betonadt i utskottets motivering. Men då jag — i fall en komité för utredning af frågan kommer till stånd — hoppas, att den kommer att taga del af den diskussion, som i kammaren egt rum, kan jag likväl vara med om att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Blott några få ord med anledning af hvad den ärade talaren på stockholmsbanken yttrade om svårigheten för Kongl. Maj:t att förstå, hvad Riksdagen egentligen afsåge med

en sådan skrifvelse, som utskottet föreslagit. Derpå vill jag svara, att kommer skrifvelsen till stånd, så lär nog Kongl. Maj:t icke underlåta att taga del af utskottets motivering, för så vidt den af Riksdagen godkännes. Ty inte lär väl Kongl. Maj:t endast läsa utskottets kläm; han tager, såsom sagdt, nog äfven del af motiveringen. Och i denna motivering står bland annat: "Men just till följd häraf synes det också utskottet, som om denna fråga skulle kunna lösas oberoende af den allmänna pensionsfrågan och därför — i enlighet med motionärens önskan — med första bör tagas under behandling." Der uttalas således tydligt, att Riksdagen önskar, att denna fråga snart tages under behandling och icke undanskjutes efter den allmänna pensionsfrågan.

Vidare yttrar utskottet i afseende på pensioneringen:

"Huru detta mål bäst skall uppnås, huru stora pensionsbeloppen och pensionsafgifterna böra vara, och huruvida och i hvad mån staten bör lemna bidrag utöfver dem, som nu ingå till handelsflottans pensionsanstalt — derom anser sig emellertid utskottet ej kunna föreslå kammaren att nu uttala sig, då för dessa frågors lösning fordras en statistisk utredning, som det ej varit utskottet möjligt att åstadkomma. Ej heller vågar utskottet fälla något omdöme angående frågan, om och i hvad mån sjömanshusens tillgångar böra öfverflyttas på en allmän pensionsanstalt för sjöfolk, ty härom torde dels utlåtanden böra infordras från sjömanshusen sjelfva, dels beskaffenheten af dessas fonder behöfva utredas, så att det t. ex. blir klart, om någon del af dessa utgöras af donationsmedel, hvilka ej äro för ändamålet åtkomliga, hvilket allt utskottet hvarken haft befogenhet eller tillfälle att utföra."

Häri synes mig, ehuru utskottet af förut nämnda formella skäl varit hindradt att intaga det i klämman, ligga en tillräckligt tydlig hänvisning till Kongl. Maj:t, hvad det för är en utredning som önskas.

Sedan öfverläggningen, härmed förklarats slutad, samt herr vice talmannen till proposition upptagit hvarterdera af de båda olika yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan; och skulle, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 8.

Efter föredragning dernäst af statsutskottets utlåtande n:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om uppförande af skolhusbyggnad m. m. inom Tärna kapellförsamling, biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 9.

Likaledes bifölls Andra Kammarens härefter föredragna tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion

Om förändradt och förbättradt pensionerings-sätt för sjöfolk och deras hustrur.
(Forts.)

om upphäfvande af föreskriften om arreststraff i stadgan den 17 september 1861, angående extra judiciel bestraffning för den lägre manliga bevakningspersonalen vid rikets fängelser.

Jemlikt föreskriften i § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 10.

Ang. omarbetning af resereglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 21, i anledning af erhållen återremiss å utlåtandet n:o 3 angående väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af resereglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.

Sedan herr *K. E. Holmgren* uti en till utskottet hänvisad motion, n:o 60, föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla om omarbetning af resereglementet i sparsamhetens syfte, hvarvid särskildt påyrkats besparingar i åtskilliga speciella af motionären åberopade hänseenden, samt utskottet i utlåtandet n:o 3 hemställt, att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville begära omarbetning utaf gällande resereglemente af den 11 februari 1881 i syfte att, särskildt hvad afsåge resekostnadsersättningarna, större sparsamhet med statens medel måtte åstadkommas, så hade Andra Kammaren vid föredragning af detta utlåtande den 6 sistlidne mars återförvisat ärendet till utskottet för förnyad behandling.

I nu föreliggande utlåtande hemstälde, med anledning af hvad sålunda förekommit, utskottet: "att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t begär omarbetning utaf gällande resereglemente af den 11 februari 1881 i syfte att, hvad afser resekostnadsersättningarna, större sparsamhet med statens medel måtte åstadkommas."

Häremot hade reservationer anmälts:

af herr *E. J. Ekman*, som ansett, det utskottet bort hemställa: att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t begär omarbetning utaf gällande resereglemente af den 11 februari 1881 i syfte att, hvad afser resekostnadsersättningarna, genom ändringar på sätt utskottet i sin motivering angifvit åstadkomma större sparsamhet med statens medel; och

af herr *Å. H. Hammarskjöld* i fråga om viss del af motiveringen.

Ordet begärdes af

Herr Ekman, som yttrade: I egenskap af reservant tager jag mig friheten yttra några ord om det föreliggande betänkandet.

Såsom herrarne torde erinra sig, uttalade, då frågan förra gången var före, Andra Kammaren sig i den rigtning, att man borde söka att vinna besparingar genom speciella ändringar och jemkningar uti resereglementets stadganden. Detta har utskottet också tagit i öfvervägande. Utskottet anför nemligen först, att "utskottet ansett sig böra ingå i detaljerad pröfning af de utaf motionären föreslagna speciella ändringar uti resereglementets föreskrifter i akt och mening att söka få utrönt, i hvad mån det kan låta sig göra att med tillbörlig hänsyn jemväl till vederbörande förrättningsmäns välförstådda intressen minska statsverkets utgifter uti ifrågasvarande hänseende."

Derefter genomgår det i detalj motionärens förslag och slutar med den hemställan:

"att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t begär omarbetning utaf gällande resereglemente af den 11 februari 1881 i syfte att, hvad afser resekostnadsersättningarna, större sparsamhet med statens medel måtte åstadkommas."

Mig synes emellertid, vid det förhållande, att man först föreslår, huru resereglementet bör komma att se ut, och sedan öfverlemnar åt Kongl. Maj:t att företaga en omarbetning deraf, denna utskottets hemställan vara för matt och för allmän. Jag önskar därför, att i denna hemställan — och derpå går min reservation ut — inskjutas orden: "genom ändringar på sätt utskottet här ofvan angifvit", på det att, om man annars gillar utskottets motivering och uttalanden om huru reseersättning m. m. bör utgå, man bestämdt säger Kongl. Maj:t, att man önskar, att resereglementet bör utarbetas i samma syfte, som utskottet uttalat sig.

Det är för att inkomma till Kongl. Maj:t med någonting bestämmt i detta hänseende, som jag reserverat mig, och jag hemställer därför, herr vice talman, om proposition på bifall till min reservation.

Vidare anförde:

Herr Holmgren: I min motion uttalar jag önskvärdheten af en omarbetning af resereglementet i allmänhet och frambåller särskildt några fall, i hvilka jag bland andra önskar en förändring. Nu har utskottet emellertid, sedan ärendet blifvit återremitteradt, tagit dessa fall i närmare skärskådande och har dervid i sin motive-ring godkänt de flesta af dem, men åter underkänt några.

Bland de förslag, som underkänts, förekomma just de, hvilka jag särskildt håller på. Beträffande det ena af dessa förslag eller att rätten till ersättning för transport af åkdon borde helt och hållet ur resereglementet utgå, anser utskottet, att "någon rubbning ej bör ifrågasättas i den vissa klasser af embets- och tjenste-

Ang. omarbetning af resereglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.
(Forts.)

Ang. omarbetning af rese-reglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.
(Forts.)

män tillkommande rätt att i enlighet med gällande taxa erhålla godtgörelse för transport på ångfartyg eller jernväg af åkdon, som medföras för begagnande under resans fortsättning.“

I min motion har jag framhållit, att de fall numera äro sällsynta, då den resande icke vid gästgifvaregårdarne erhåller lämpligt åkdon. Jag anser därför, att denna rättighet saklöst borde kunna upphävas. Om den får kvarstå, kan den komma till pass, när anmärkning göres deröfver, att resa på landsväg debiterats, ehuru jernväg kunnat begagnas. Man kan då bestrida anmärkningen dermed, att, om man rest på jernväg och fraktat åkdon med sig, resan blifvit dyrare, än om man färdats å landsväg. Det är af detta skäl, som jag önskar, att bestämmelsen om fri transport af åkdon, som medföres på resa, upphäves.

Beträffande åter mitt af utskottet underkända förslag derom, att i alla tillämpliga fall resekostnadsersättningen måtte beräknas efter tur- och returbiljett eller rundresebiljett, ber jag få erinra, att utskottet icke kunnat bestrida rättvisan deri. Utskottet afstyrker nemligen förslaget endast med hänsyn till omöjligheten i afseende på kontrollen. Jag tror ej, att kontrollen i det hänseendet blifver svår att utföra. Ty en revisor tager naturligtvis i tidtabeller reda på, när rundresebiljett eller tur- och returbiljett finnes att tillgå.

Då emellertid Riksdagen nu är långt framskriden, kan det icke falla mig in att i denna fråga påyrka en ny återremiss, men jag vill uttala den förhoppning, att, om en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående resereglementets omarbetning kommer till stånd, Kongl. Maj:t vid utarbetandet af sitt förslag måtte taga tillbörlig hänsyn såväl till de fall, jag nu påpekat, som äfven till reglementet i allmänhet.

Ehuru jag, såsom af hvad jag nu anfört framgår, icke i allt kan gilla utskottets motivering, och naturligtvis ännu mindre biträda herr Ekmans yrkande eller att i utskottets kläm intagas orden: "genom ändringar på sätt utskottet här ofvan angifvit", skall jag ändock be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarkjöld: Då denna fråga förra gången var före i kammaren, hade jag reserverat mig mot det förslag, utskottet då framstälde, eller rättare sagdt mot utskottets motivering. Då jag äfven denna gång står upptagen såsom reservant, anser jag mig böra förklara, att jag ingalunda reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, utan endast mot den punkt i motiveringen, deri utskottet säger, att "utskottet ej kunnat frångå sin uppfattning derutinnan, att de utaf utskottet angifna grunder för reglementets omarbetande skulle vara ej allenast teoretiskt rigtiga, utan jemväl praktiskt utförbara“.

Hvad beträffar herr Holmgrens anmärkning derom, att utskottet icke velat taga bort den vissa personer tillkommande rätt att på resa medföra särskildt åkdon, har utskottet kommit till det beslut, det fattat på den grund, att den, som har rätt att begagna sig af denna förmån, icke kan af statsmedel därför utfå någon ersättning, med mindre han verkligen fört med sig åkdon. Han kan

sålunda icke utfå mera, än han verkligen gifvit ut. Då det inom utskottet upplysts, att åkdons medförande verkligen rätt ofta lär förekomma, särskildt vid resor i Norrland, der tjänstemännen behöfva begagna sig af denna rätt, och då denna rättighets bibehållande icke i någon betydlig mån föranleder till några större utgifter för statskassan, har utskottet ansett sig ej böra gå in på någon ändring härutinnan. Det af herr Holmgren anmärkta missbruk, som genom denna bestämmelses bibehållande kan uppstå, har utskottet icke tänkt sig. Det kan ju hända, att sådana fall någon gång förekomma, men jag tror, att de äro sällsynta. Jag anser därför, att det icke är skäl att, för det fall han påpekat, göra någon ändring i utskottets förslag. För öfrigt är det omöjligt att uppställa reglementet på sådant sätt, att all möjlighet till missbruk förekommes.

Ang. omarbetning af resereglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.
(Forts.)

Hvad åter beträffar herr Ekmans förslag om en förändring i utskottets kläm, så ber jag få anmärka, att utskottets ledamöter, herr Ekman undantagen, varit enhälliga i sitt beslut om klämmens formulering. Då utskottet tydligt och klart framställt alla de särskilda punkter, i hvilka utskottet anser en revision af resereglementet behöflig, är det enligt min tanke onödigt, att några särskilda hänvisningar derom intagas i klämman, och detta så mycket mera som det derigenom skulle synas, som om man ville lägga bestämda föreskrifter för Kongl. Maj:t, i hvilka hänseenden man vill hafva reglementet ändradt. Det synes mig emellertid lämpligast att, endast med påpekande af de missförhållanden, som nu på grund af gällande resereglemente råda, öfverlemna åt Kongl. Maj:t att deri föreslå nödiga förändringar.

Herr Anderson i Tenhult: Af hvad den föregående talaren yttrade tycktes mig framgå, att han ansåg motiveringen i det betänkande, som nu föreligger, vara allt för kraftig. Från min synpunkt är den deremot för litet kraftig. Jag hade trott, att utskottet skulle komma med mycket starkare bevis för behöfvat af en ändring i resereglementet, än det gjort. Under 1889 års statsrevision hade jag tillfälle att på nära håll se, hurudana reseräkningar som hade blifvit foretedda och för hvilka staten fått betala; och det var åtskilliga sådana reseräkningar, som jag efter arbetets afslutande för dagen satte mig på qvällen och gjorde afskrift af. Jag skall be att få återgifva innehållet endast af några sådana, ehuru jag har många flera.

Jag såg bland annat, att en tjänsteman från Karlberg — namnet skall jag icke uppgifva — tog betalt för transport af saker vid Karlberg: 1,50, och när han kom till Stockholm: 1,50, när han reste från Stockholm: lika mycket, och när han kom åter till Karlberg: lika mycket, summa 6 kr. Nu är afståndet icke större än att biljetten på tåget kostade 20 öre bort och 20 öre hem, alltså tillsammans 40 öre, men bärning af saker uppgifver han kostade 6 kr. Det är väl icke riktigt, att det så skall tillgå och staten skall få betala på dylikt sätt.

Vidare såg jag en reseräkning från en del besigtningar å soldat-

Ang. omarbet-
ning af rese-
reglementet i
syfte att åstad-
komma större
sparsamhet
med statens
medel.
(Forts.)

torp. Det var icke laga syner, utan det var förberedande besigtningar, som en löjtnant och en underofficer företagit. Löjtnanten uppgifver att han år 1888 den 6 augusti hemtade skjuts från Sollebrun skjutsstation tolf gånger på nämnda dag och fick betalt för 18,6 mil, som han sade sig den dagen hafva rest. Dagen derpå, enligt räkningen, hemtade han skjuts från samma ställe tio gånger och fick betalt för 11,9 mil. Dagen derpå hemtade han enligt uppgift skjuts från Sollebrun sju gånger och reste 8,5 mil, och dagen derefter, den 9 augusti, upptager han skjuts från Sollebrun sju gånger och från Östadkulla sex gånger, summa tretton gånger, och tog betalt för 24 mil, som han skulle rest den dagen; och så höll han samma dag mer än ett halft tjog torpsyneförrättningar. Jag undrar, om någon af kammarens ledamöter anser det möjligt för en person att resa så mycket och hålla så många förrättningar på en dag. Dagen derefter uppgifver han, att han reqvirerade skjuts i Östadkulla fyra gånger och från Sollebrun tre gånger eller tillsammans sju särskilda gånger, och resans längd gick upp till 17,6 mil. Personen i fråga reste således på fem dagar 80,6 mil och hade betalt för två hästar. Han hade således under fem dagar från Sollebrun och Östadkulla uppbudat fyrtionio par hästar eller nittioåtta stycken hästar. Under samma besigtningresa var en underofficer, en sergeant, som biträde, som tog betalt för alldeles lika många skjutsar och lika långa vägsträckor. Men som han icke hade rätt att begagna mer än en häst, så blef det ändå fyrtionio hästar för honom mot nittioåtta för den förre; tillsammans således ett hundra fyrtiosju hästar. Ersättningen, som de fordrade af staten, är för den förre 324 kr. 90 öre och för den senare 152 kr. 58 öre eller tillhoppa 477 kr. 48 öre. Dessa reseräkningar blefvo granskade hos Konungens befallningshafvande i Venersborg, och det gjordes en liten afprutning på den förres räkning med 1 kr. 52 öre och för den senare med 95 öre eller tillhoppa 2 kr. 47 öre.

Emellertid blef ersättningen som staten fick betala, 475 kr. 1 öre. Att dessa reseräkningar något så när kunde vara rigtiga, det vågar jag bestrida, ehuru en af denna kammares ledamöter skrifvit på räkningen, att, så vidt honom känt var, desamma voro rigtiga.

Jag har, som jag förut sagt, gjort åtskilliga sådana afskrifter och har dem här, men skall icke besvara kammaren med att läsa upp dem. Min mening har blott varit att visa, att resereglementet behöfver betydligt förändras icke blott i afseende på det sätt, som nu praktiseras för att reqvirera skjuts, utan äfven i fråga om transport af saker. Och då det nu icke lärers vara lönt att begära ärendets återförvisning till utskottet — det har ju varit återförvisadt en gång förut -- så skall jag med det uttalande, jag nu gjort, anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Då denna fråga förevar förra gången, gjordes såväl af mig som af motionären m. fl. åtskilliga erinringar beträffande resereglementets bestämmelser både i allmänhet och i vissa, särskildt framhållna delar. Nu bibehåller dock

utskottets föreliggande förslag den rättigheten för resande att under resan taga med sig en vagn på jernväg och ångbåt mot godtgörelse enligt taxa. Mig förefaller det dock besynnerligt, att i vår tid och med våra kommunikationer en tjänsteman skall behöfva taga med sig ett åkdon på jernväg eller ångbåt för att sedan dermed fortsätta färden. Ty nog är numera vårt skjutsväsende på det sättet ordnad, att han mycket väl kan fortsätta färden med de åkdon, som stå till buds. I nu gällande resereglemente är föreskrifvet, att det skall vara minst tre mil, som personen skall resa för att hafva denna rättighet. Men det är väl i alla fall orimligt, att en person, som skall resa tre mil och reser $2\frac{3}{4}$ mil på jernväg eller ångbåt, skall få föra med sig en vagn, för hvilken staten erlägger afgift, därför att han skall resa $\frac{1}{4}$ mil i denna vagn. Jag tror därför, att detta stadgande är orimligt att bibehålla. Skall man taga bort någon orimlighet, så är det väl denna. Utskottet säger i femte punkten på tredje sidan i fråga om denna sak: "att någon rubbning ej bör ifrågasättas i den vissa klasser af embets- och tjänstemän tillkommande rätt att i enlighet med gällande taxa erhålla godtgörelse för transport på ångfartyg eller jernväg af åkdon, som medföras för begagnande under resans fortsättning."

Jag skulle för min del, herr vice talman, vilja anhålla, att dessa fyra rader af motiveringen bortginge, och att kammaren godkände utskottets betänkande med uteslutande af de fyra raderna. Jag skall alltså taga mig friheten att yrka bifall till detta förslag.

Herrar *Anderson* i Hasselbol och *Nilsson* i Skärhus instämde häruti.

Herr Wikström: Herr vice talman, mine herrar! Ehuru det i föreliggande betänkande frambållits, att rätten till ersättning för transport af reseffekter ofta föranledt stora missbruk och oskäligt höga kostnader, så kan jag dock för min del icke finna annat än rätt och billigt att den, som reser i tjänsteärende och derunder måste anlita för transporterande af sina reseffekter en person mot utgifvande af en viss ersättning, äfven bekommer godtgörelse för denna sin utgift. Om missbruk i detta afseende begås, så höra de väl till undantagen, och dessa missbruk böra naturligen beifras, men icke bör väl slikt missbruk häfva en allmän och riktig regel.

Utskottet säger vidare, att dagtraktamentena äro tillräckliga för täckande af förrättningsmännens utgifter uti ifrågavarande hänseenden, men jag förstår icke riktigt, huru utskottet kan påstå det, då utskottet uti nästföregående punkt förklarar, att dagtraktamentena i allmänhet icke synas vara otillbörligt höga.

Vidare förefaller det mig ganska olämpligt att sammankoppla två så olikartade saker som traktamentsersättningen och godtgörelsen för transport af reseffekter, ty de böra hvar för sig kunna kontrolleras. En dylik sammankoppling kan föranleda dertill, att för en tjänsteman, som under samma resa nödgas flera gånger byta

Ang. omarbetning af resereglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.
(Forts.)

Ang omarbet- om bantåg och lösa nya biljetter, så stort afdrag derigenom kom-
ning af rese- mer att ega rum, att dagtraktamentet i öfrigt blifver alldeles otill-
reglementet i räckligt.
syfte att åstad-
komma större

För min del vidhåller jag således, att ersättning för transport
af reseffekter fortfarande bör utgå och det derom bör vara sär-
skildt bestämdt, men detta föranleder naturligen icke till något
yrkande från min sida, då jag i öfrigt instämmer uti utskottets
hemställan, att resereglementet i sin helhet må underställas för-
nyad pröfning, men jag har ansett mig böra göra detta uttalande,
på det att mina anmärkningar måtte inflyta i protokollet.

sparsamhet
med statens
medel.
(Forts.)

Herr Skytte: Jag har begärt ordet med anledning af det an-
förande, som den ärade representanten på jönköpingsbanken hade.
Han anmärkte, så vidt jag hörde rätt, att utskottet icke gått nog
grundligt till väga i afseende på den föreslagna revisionen af rese-
reglementet och anförde, bland annat, såsom exempel missförhål-
landen och missbruk i afseende på de s. k. bärpengarna eller rät-
ten till godtgörelse för transport af reseffekter. Det vill dock sy-
nas mig, som om utskottet icke kunnat i det afseendet gå grund-
ligare till väga, än det gjort, då det nemligen föreslagit, att denna
rätt till ersättning skulle helt och hållet försvinna. Man kan väl
icke taga bort mera än allt, så att i den delen är anmärkningen
icke befogad.

Hvad åter beträffar anmärkningen af samma talare derom,
att äfven andra missbruk skulle hafva kunnat förekomma än de,
som påpekas i utskottets betänkande, så är väl detta en gifven
sak; och det kan väl icke fordras, att utskottet skall räkna upp
alla möjliga förekommande missbruk. Men just för att Kongl.
Maj:t, der sådana missbruk äro bekanta, må kunna rätta äfven
dessa, har utskottet gifvit klämman den omfattning, som den nu
har. Man inskränker sig nemligen icke till att yrka ändring af
resereglementet endast i de fall, som utskottet framhållit, utan be-
går en omarbetning i allmänhet, dervid endast påpekande såsom
för utskottet kända de missförhållanden, som i utskottets betän-
kande uppräknas. Finnes det nu flera dylika fall, i hvilka änd-
ringar krävas, är det alltså lemnadt öppet att vidtaga sådana.

Beträffande herr Bengtssons i Gullåkra anmärkning angående
rättigheten för tjänstemän att medföra vagn, så är denna redan
förut besvarad af en ledamot i utskottet. Jag vill påpeka, att
ordalydelsen i den paragraf i resereglementet, som handlar om
förevarande sak, är denna: "Sker färden på ångfartyg eller jern-
väg, må embets- eller tjänsteman, tillhörande någon af de fyra
första klasserna, i fall han medför åkdon för eget begagnande un-
der resans fortsättning, erhålla godtgörelse för transporten deraf
i enlighet med gällande taxa".

Då det nu är så, att en resande icke kan erhålla ersättning
utom i den händelse, att han verkligen medfört åkdon, och icke
till högre belopp än i enlighet med gällande taxa, d. v. s. hvad
han sjelf betalt ut, så föreföll det utskottet, som om det icke fun-
nes någon lockelse för någon att föra med sig något åkdon, om

han icke behöfver det. Man förestälde sig, att han icke gör det onödigtvis, då det medför kostnad och besvär för honom att så förfara. Antingen skall han hyra åkdon eller slita på sitt eget åkdon. Dessutom föranleder det besvär att hafva detta åkdon med sig. Man ansåg fördenskull icke, att någon utan anledning skulle taga åkdon med sig. Jag tror icke heller, att synnerligen stora missbruk förekomma i detta hänseende. Och då det blifvit upplyst, att i vissa delar af landet det är nödvändigt för tjänstemannen att hafva åkdon med sig, enär lämpliga sådana icke kunna erhållas på stället, så ansåg utskottet icke lämpligt att föreslå någon ändring härutinnan.

Ang. omarbetning af rese-reglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.
(Forts.)

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Skytte förenade sig herrar *Fredholm* i Saleby och *Aulin*.

Herr Ivar Månsson: Herr vice talman! Man kan ju icke förneka, att icke utskottet vidtagit ganska väsentliga förbättringar uti sitt förut beträffande denna fråga afgifna betänkande, och jag kan för min del förklara, att man i allmänhet här i kammaren är ganska belåten med det nu afgifna förslaget. Men nog förefaller det mig ganska egendomligt — och jag vill därför instamma uti herr Jöns Bengtssons nyss framställda yrkande — att man vill och anser sig böra bibehålla rätten för den resande att medföra åkdon på resa med jernväg och ångbåt. Enligt min tanke böra vi icke med den utveckling, vårt lands kommunikationer på senare tider vunnit, och då vi skola göra upp ett resereglemente, som antagligen skall bestå under en lång framtid, bibehålla denna urgamla rätt.

Det har af utskottets ärade ordförande yttrats, att ingen erhåller ersättning för medfört åkdon, derest han icke *verkligen* fört det med sig. Jo, mina herrar, det tillgår på det sätt — och detta har jag observerat under den tid jag varit statsrevisor — att det uppgöres reseräkningar efter resa med häst och vagn samt att, då den resande kunnat använda jernväg och det misstänkts, att han verkligen begagnat detta senare befordringssätt, denne på derom framställd anmärkning förklarar, att den af honom beräknade ersättningen blifvit lägre än om han använt jernväg och transporterat med sig åkdon. På detta sätt praktiseras det, och det är detta, som anses stötande. Jag får försäkra herrarne, att många revisorer, som haft med dylika räkningar att göra, ansett detta tillvägagående alldeles olidligt. Det är detta, som stött för hufvudet och som man vill hafva bort. För min del är jag ock af den tanke att, om det skall göras upp ett nytt resereglemente, man bör stryka denna gamla, numera obehöfliga bestämmelse. Skulle det på något enstaka ställe i Norrland inträffa, att man icke kan få bud efter åkdon, så är det väl icke rätt, att hela landet skall rätta sig efter detta enstaka fall.

Hvad derefter angår ersättningen för transport af reseffekter, så kan det väl ej, såsom den ärade talaren på gefleborgsbanken

Ang. omarbetning af resereglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.
(Forts.)

antydde, inträffa, att den resande får betala flera gånger för sina reseffekter och jag kan icke förstå, att denna utgift skulle blifva lika stor som traktamentsersättningen. Ty huru skulle det tillgå? Han kan ju polettera in sitt gods, och jernvägen är skyldig att flytta det från det ena till det andra tåget, utan att den resande behöfver gifva ut ett enda öre. Om jag byter tåg aldrig så många gånger, så behöfver jag ej hafva bestyr med öfverflyttning af mitt bagage, ty det expedierar jernvägspersonalen, och jag behöfver icke lägga min hand vid det.

Hvad slutligen beträffar dagtraktamentena, synas de mig också vara tillräckligt högt tilltagna, och när utskottet ansett, att de böra bibehållas vid sina nuvarande belopp, så har utskottet tvefelsutan tänkt på möjligheten deraf, att ersättningen för transport af effekter skulle försviinna, och deruti kan ju ligga någon rimlighet.

Öfverhufvud taget synas de nu föreslagna förändringarna vara väsentliga förbättringar, hvarför jag för min del skall vara med om desamma, men för att vi skola komma så långt som ske kan och vinna så godt resultat som möjligt, anser jag, att denna kammare bör fatta beslut i enlighet med herr Jöns Bengtssons yrkande och således stryka de rader, som handla om åkdons medförande på ångbåt och jernväg.

Jag anhåller att få tillstyrka bifall till herr Jöns Bengtssons yrkande.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr vice talman! Jag är till en del förekommen af den senaste talaren. Jag kan icke neka till, att jag finner det mycket betänkligt att nu stadga, att tjänstemännen skola få föra med sig åkdon, när de skola göra en resa. Det synes mig vara ett allt för urgammalt sätt att resa. Hvar vi komma, utom möjligen i några delar af Norrland, finnas lämpliga åkdon, hvari hvilka personer som helst kunna resa, utan att på något sätt anstränga sig eller fara illa af resan. Jag tycker, herr vice talman, att ett sådant stadgande icke bör få komma in i resereglementet. Derför instämmer jag i herr Bengtssons i Gullåkra yrkande, att dessa rader böra strykas ur betänkandet.

Herr Persson i Rinkaby: Den nu föreliggande frågan är icke ny för Andra Kammaren. Förslag i ungefärligen samma syfte, som nu är af motionären framlagdt, hafva åtskilliga gånger förevarit till behandling i denna kammare. Så t. ex. frambar herr Peter Andersson i Högkil en motion i samma ämne, och ehuru i densamma förelåg en betydlig utredning, vann den icke Riksdagens bifall.

Vid föregående tillfälle, då utskottet hade denna motion till behandling, hade det gått betydligt längre i afprutning än det nu gjort, då det nemligen uttalade såsom sin åsigt, att staten icke skulle belastas med större utgifter än den resande för sin resa verkligen betalt, men detta kunde emellertid icke vinna kammarens bifall såsom varande en allt för stor nedprutning af hvad gällande resereglemente medgifver. Sedan utskottet nu tagit frågan under

förnyad pröfning, har utskottet tagit en medelväg för att göra kammaren till lags.

Det har ju såsom ett missförhållande framhållits, att de tre högsta klasserna i resereglementet vore tillerkända en allt för hög traktamentsersättning och detta har också gifvit motionären anledning att föreslå en nedprutning för dessa klasser. Flertalet inom utskottet var nog villigt att gå längre, om det icke trott, att det derigenom riskerade ett afslag. Men om det emellertid skall göras något i detta afseende, så tror jag, att det är skäl, att kammaren antager utskottets nu föreliggande förslag, ehuru jag för min del tror, att Första Kammaren icke kommer att godkänna ens denna lilla nedprutning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman: Herr vice talman! Då alla de, som yttrat sig beträffande nu föreliggande fråga, varit af olika tankar beträffande motiveringen, men dock äro ense derom, att klämman, sådan utskottet formulerat densamma, är den rätta, så skall jag anhålla att få återtaga mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad, och sedan propositioner af herr vice talmannen gifvits å hvarterdera af de yrkanden, som återstodo, biföll kammaren utskottets hemställan; hvilket beslut jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle delgifvas Första Kammaren.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,28 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Ang. omarbetning af resereglementet i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.

(Forts.)